Ára: 200 FORINT

75. évf. 20. szám 2020. november 1.
Chesván 14. 5781 כ"ח

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

Arthur Schneier főrabbit köszöntötték 90. születésnapja alkalmából

A világszerte ismert Arthur Schneier, a New York-i Park East Synagogue főrabbija idén töltötte be 90. életévét, ennek tiszteletére a Mazsihisz szervezésében emléktáblát avattak a Dohány utcai zsinagógában. A rendezvényt az internet révén tengerentúli otthonából maga a főrabbi is egyenes adásban kö-

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

vette, és magyarul köszöntötte a tiszteletére összegyűlt ünneplőket.

A vírushelyzet miatt sajnos csak szűk körben lehetett megtartani annak az emléktáblának az avatását, amelyet a 90 éves Arthur Schneier New York-i főrabbi tiszteletére helyeztek el a budapesti Dohány utcai zsinagógában. A rendezvényt a Mazsihisz szervezte, így tisztelegve a világhírű zsidó közéleti személyiség előtt. Az eseményen részt vett **David B. Cornstein**, az USA leköszönő magyarországi nagykövete, **Erdő Péter** bíboros-érsek, **Jákov Hadas-Handels-man**, Izrael budapesti nagykövete, valamint **Frölich Róbert** főrabbi, a Dohány utcai zsinagóga vallási vezetője és **Heisler András**, a Mazsihisz elnöke.

A világhírt emlegetni Schneier főrabbi esetében nem túlzás, hiszen idén a 90. születésnapja alkalmából többek között köszöntötte őt **I. Ferenc** pápa, **I. Bertalan** konstantinápolyi pátriárka, **Kirill** püspök, Moszkva és egész Oroszország pátriárkája, továbbá **Donald Trump**, az Egyesült Államok elnöke, **Ruven Rivlin** izraeli államfő, **Benjámin Netanjahu** izraeli miniszterelnök, **Angela Merkel** német kancellár, **Sebastian Kurz** osztrák kancellár, **VI. Mohammed**, Marokkó királya, **Bill Clinton** volt amerikai elnök, **Henry Kissinger** egykori amerikai külügyminiszter, valamint **Orbán Viktor** miniszterelnök, akinek személyes üdvözletét és jókívánságát **Bogyay Katalin** nagykövet adta át a főrabbinak a New York-i ENSZ-palotában.

Frölich Róbert főrabbi köszöntőjében azt a kérdést járta körül: mi lehet Arthur Schneier titka, hogy életének 90. évében is ennyire jó formában van, és ilyen elképesztően kiváló egészségügyi állapotnak örvend?

A Dohány-zsinagóga vallási vezetője szerint az Örökkévaló akaratát és szeretetét kell ebben látni, Arthur Schneiernek ugyanis az a hivatása, hogy béketeremtő és hídépítő legyen az emberek között.

Frölich főrabbi hozzátette: nagyra becsülhető benne, hogy nem elefántcsonttoronyból szemléli a világot, hanem úgy tevékenykedik, mint akinek emberként, zsidóként és rabbiként egyaránt dolga van a Földön. Mint fogalmazott: kivételes öröm, hogy Arthur Schneier nemcsak a New York-i Park East Synagogue főrabbija, hanem *a miénk is, a mi tanítónk és rabbink itt, Magyarországon is.*

David B. Cornstein, az USA távozó budapesti nagykövete évtizedes jó barátként köszöntötte a főrabbit, akit mintegy 40 éve ismer, azóta, hogy az említett New York-i zsinagóga közösségébe kezdett járni. Hozzátette: ő maga egy évvel azelőtt született, hogy az akkor 9 éves Arthur 1939-ben Budapestre menekült, és ha kettejükre gondol, az a kérdés ötlik fel benne, hogy miképpen lehetett ő enyyire szerencsés? Hiszen ő is zsidó családban született, ám Amerikában élhetett, teljes biztonságban, ellentétben Arthurral, aki eközben mindent és mindenkit elveszített Európában. *Hogy lehetek ennyire szerencsés? Őszintén szólva nem tudom a választ* – mondta Cornstein, aki beszédében felidézte Budapesten tett sétáit, és azt mondta: a Duna-parti Cipők emlékműnél sokszor az jut eszébe, hogy ott akár Arthur cipőit is láthatná.

A rendezvényen Heisler András, a Mazsihisz elnöke hangsúlyozta: *Arthur Schneier, a gyermek, alig nyolcéves volt a kristályéjszaka időpontjában, s édesanyjával Bécsből menekülnie kellett, történetesen ide, az akkor még biztonságosnak hitt Budapestre.*

Pontosan mit érezhetett vagy érthetett meg egy kisgyermek ebből az egész világból? Nehéz erre válaszolni. Csak azt látom, hogy a Covid miatt tőlem távol tartott hároméves unokám nem érti, miért és kitől van ez a büntetés. Vagy kitől kell félni? Amikor Arthur Schneier kisgyerek volt, ennél sokkal szörnyűbb hely volt az egész világ. Nagyszüleit a nácik meggyilkolták, őt magát Carl Lutz és a nemzetközi Vöröskereszt mentette meg Budapesten a haláltól. Ahogy szülővárosát, Bécset az Anschluss után, úgy Budapestet is elhagyni kényszerült még a teljes bolsevik hatalomátvétel előtt, hogy aztán New Yorkban, a világra nyitott és mélyen vallásos, modern ortodox iskola, a Yeshiva University hallgatójaként kapjon rabbidiplomát. És azóta amennyire csak képes, vigyáz. Vigyáz arra, hogy jobb hely legyen a világ. (...)

Létrehozza a Lelkiismeret szava nevű, keresztény–zsidó párbeszédért dolgozó alapítványt. XVI. Benedek pápa, mikor úgy döntött, hogy ellátogat egy amerikai zsinagógába, őt keresi fel. Kapcsolatban volt elődjével, II. János Pállal és utódjával, Ferenc pápával is.

Járt Kínában, a Közel-Keleten és Dél-Amerikában, mindenhol erősítette az Egyesült Államokkal történő kapcsolattartást, és elérte, hogy politikai fogvatartottakat engedjenek el. A zsidókat meg a Szovjetunióból engedjék ki, vagy éppen az egykor volt Jugoszláviából.

Amikor Európa közepén, Jugoszláviában újból felüti a fejét az etnikai konfliktusok pestise, moszlim vallási vezetőkkel fog össze a békéért. Ő az első, aki a srebrenicai vérengzés hivatalos megemlékezésén nem moszlim vallási vezetőként tartja meg nagyhatású beszédét, mert tudja és tanítja, hogy az embert, minden embert Isten a saját képére teremtett, és ha van ügy, akkor a Srebrenica történelmi katasztrófájának áldozataira történő emlékezés igazán egy rabbi ügye.

Segít újraszervezni a zsidó életet a Szovjetunió összeomlása után, jelen van a magyar koronát hazaszállító amerikai küldöttségben. Zsidóként! Hová jutott a Bécsből menekült riadt nyolcéves gyermek! S mi lehet a főrabbi életművének titka? (...)

Születésnapján Orbán Viktor köszöntötte őt személyes levélben, külön megköszönve azt, hogy 1978-ban segített a magyar korona hazatérésében, s mint írja, ezzel reményekkel teli fényt hozott a kommunizmus alatt szenvedő országnak. (...)

Szörnyű időkben élt gyermekként nálunk, mégis közel érzi magát hozzánk, és nekünk megtiszteltetés, hogy a magunkénak mondhatjuk őt. Arthur Schneier a mi rabbink is. Adjon neki 120 évet az Örökkévaló, mert maradt még mit jobbá tenni a világban. Isten hozta Őt közöttünk, ahol mindig várjuk érkezését, várjuk szavát.

Az ünnepelt az internet révén egyenes adásban követte a rendezvényt, amit félig magyarul, félig angolul köszönt meg. Mint mondta, ez a mostani ünneplés igen fontos esemény az életében, ezért nagyon hálás azoknak, akik köszöntötték. A főrabbi az Örökkévaló munkáját dicsérte abban, hogy büszke zsidó emberként ilyen hosszú élet adatott neki, és szép magyarsággal így búcsúzott: *az Isten áldjon meg benneteket.*

Kácsor Zsolt

Tisztségei:

ENSZ-nagykövet, civilizációk szövetsége

Egyesült Államok helyettes képviselője az ENSZ-ben (1988–1989)

Az Egyesült Államok Külföldi Örökségvédelmi Hivatalának elnöke (1991–1995)

Egyesült Államok küldöttsége, Népirtást Megakadályozó Fórum, Stockholm (2004)

Zsidó Világkongresszus tiszteletbeli alelnöke

Egyesült Államok Holokauszt Emlékmúzeumi Bizottsága

Külügyi és Ázsiai Fórum

Embermentő pap kapott emléktáblát

Emléktáblát avattak Hévey Gyula embermentő katolikus papnak a Terézvárosban – számol be róla a Szombat.

Erdő Péter bíboros, esztergom-budapesti érsek és **Frölich Róbert** főrabbi leplezte le a Hévey Gyula embermentő terézvárosi plébános tiszteletére az Avilai Nagy Szent Teréz Plébániatemplom melletti plébánia falán elhelyezett emléktáblát a főváros VI. kerületében.

Erdő Péter bíboros és Frölich Róbert főrabbi

Fotó: Szigetváry Zsolt/MTI

Hévey Gyula és káplánjai több ezer keresztlevelet bocsátottak ki 1944 nyarától üldözött zsidóknak. Az ezt bizonyító dokumentumok a templom átalakításakor kerültek elő a falból. A történetre a washingtoni United States Holocaust Memorial Museum kutatása derített fényt.

Dési János újságíró az ünnepségen arról beszélt: azok a keresztény papok, akik vállalták, hogy keresztlevelekkel segítik a zsidókat, maguk is sokat kockáztattak. Ez abból is látszik, hogy milyen durván támadták őket a nyilas hecclapok. A terézvárosi plébánián ennek ellenére csak a főváros ostromának legdurvább napjaiban hagyták abba a kereszteléseket – mondta.

Lévai Jenő vészkorszakban írt naplóját idézte: „híre terjedt hamarosan, hogy a katolikus klérus, főképpen Serédi Jusztinián hercegprímás közbenjár az áttért zsidók érdekében. A hírnek volt alapja. Érthető tehát, hogy az életéért remegő s minden szalmaszálba kapaszkodó pesti zsidóság egész nagy hányadán valósággal kitérési láz vett erőt. Különösen a terézvárosi plébános hivatalát ostromolták meg június végén, július elején az áttérni szándékozók."

„Katekizmusokból tanultak, és egymást kérdezgették az áttérő-jelöltek, ugyanakkor ijedtükben és félelmükben héber imákat mormoltak" – idézte. Hozzátette: „ma már tudjuk, a kikeresztelkedés nem mentette meg az embereket. A németek és a magyar hatóságok a zsidókra vadásztak, legyenek keresztények vagy zsidók."

Ráadásul azok a papok, akik kereszteltek, tudták, nem megtértek új híveik, hanem az életüket mentik. Mégis kockáztattak, mert hitük és emberségük erre kötelezte őket – tette hozzá Dési János.

Sebes József, az emléktábla-avatást kezdeményező Raoul Wallenberg Egyesület elnöke azt mondta: „a történelmi egyházak vezetői a vészkorszakban az első és második zsidótörvény megszavazásával megbuktak keresztényi könyörületességből. Mégis, ilyen irányítás mellett is, számos embermentő kezdeményezés történt", például katolikus szerzetesrendeknél. E tettek közé sorolható Hévey Gyula és káplánjai hősies segítsége.

Gergely Anikó túlélő arról beszélt: csak az elmúlt napokban, az emléktábla-avatásról értesülve kereste elő az 1944 nyarán a terézvárosi plébánián kiállított keresztlevelét. Ekkor szembesült vele, hogy Hévey Gyula keresztelte meg őt és állt megmenekülése útjának kezdetén.

Az ünnepségen részt vett **Heisler András,** a Mazsihisz elnöke.

Óriásgraffitit kapott a „budapesti angyal"

Mostantól egy Dob utcai ház tűzfalát díszíti az Ángel Sanz Briz spanyol diplomatát ábrázoló óriásgraffiti. A „budapesti angyal" néven elhíresült spanyol 5000 zsidót mentett meg a holokauszt során.

A VII. kerület Dob utca 4. szám alatt lévő háznál avatták fel azt a hatalmas graffitit, illetve az alatta elhelyezett emléktáblát, amelyet Ángel Sanz Briz, a „budapesti angyal" néven elhíresült spanyol diplomata tiszteletére állíttattak mintegy 5000 zsidó megmentéséért.

Spanyolország a második világháborúban semleges maradt. Ángel Sanz Briz, aki ügyvivőként szolgált Budapesten 1944-ben, saját elhatározásából 5000 magyar zsidónak segédkezett úgy, hogy útlevelet biztosított a számukra, ezzel megmentve őket a biztos haláltól. Ezért megkapta a Világ Igaza elismerést.

Az avatáson beszédet mondott **José Ángel López Jorrin**, Spanyolország magyarországi nagykövete, aki kiemelte, hogy a borzalmas időkben is voltak, akik emberek tudtak maradni, és segítő kezet nyújtottak a rászorulóknak.

A falfestményt a világhírű spanyol graffitiművész, **Okuda San Miguel** készítette, aki személyesen is megjelent az ünnepségen.

Kibic

9 770133 350099 20020

Mi köze a Hatikvának Petőfihez és a szélsőjobbos Kárpátia zenekarhoz?

Egy dallam története, amely igen kalandos utat tett meg addig, mire a Földközi-tenger medencéjének egyik sarkából Magyarországot is érintve eljutott a másik sarkáig.

A Kárpátia elnevezésű nemzeti rockzenekar rajongói közül valószínűleg nem sokan tudnak arról, hogy amikor az együttes Felvidéki táj című szerzeményét hallgatják, akkor tulajdonképpen az izraeli himnusz dallamaira bólogatnak közepes tempóban. Hogy mindez hogyan lehetséges, arról **Nyáry Krisztián** osztott meg egy történetet a Facebook-oldalán hamarosan megjelenő Általad nyert szép hazát – a Himnusz és a himnuszok kalandos élete című könyvéből.

Az izraeli himnusz, a Hatikva (Remény) története egészen 1878-ig nyúlig vissza. Ekkor írta meg ugyanis a mai Románia területén található Jászvásár zsidó negyedében Naftali Herz Imber Tikvateinu (Reménynünk) című versét. A Tikvateinu a héber nyelven megjelent Barkai (Hajnalcsillag) című verseskötetben szerepelt először, amelyet Imber egy szentföldi látogatás tiszteletére adott ki.

Tíz évvel később a moldáviai származású Smuel Kohen testvérétől ajándékba kapta meg a Barkai című verseskötetet. Kohen akkor már kivándorolt az Oszmán Birodalom részét képező Izrael földjére, és a csak nemrég létrejött Rison Lecion településen élt, ahol földművesként dolgozott. A hobbiénekes Kohent megragadták a Tikvaténu sorai, és elhatározta, hogy két versszakát megzenésíti.

A dallamot ehhez a Carul cu boi című román–moldáv népdalból kölcsönözte. Így született meg a szövegben némi változtatással a ma ismert izraeli himnusz. A Hatikva hamar népszerűvé vált a szentföldi zsidó bevándorlók és a cionista mozgalom körében. Hangfelvétel őrzi, amint 1945-ben, a bergen-belseni haláltábor felszabadítása után a különböző országokból származó foglyok közösen éneklik. Majd az 1948-ban létrejött Izrael Állam himnusza lett, bár az erről szóló törvényt csak 2004-ban fogadták el.

Az izraeli himnusz tehát egy román–moldáv dal felhasználásával született, de ez egyáltalán nem indokolja, hogy egy magyar szélsőjobbos zenekar is erre a dallamra írja szerzeményét. Nyáry Krisztián azonban utánajárt a melódia eredetének, és egy egészen érdekes utat bejárt dallamra bukkant.

A dallam első kottája Giuseppino del Biado 17. századi torinói zeneszerző La Mantovana című dalához készült. Valószínűleg innen terjedhetett el a zenekedvelő kelet-európai nemesi udvarokban. A dallam adaptációja megjelenik többek között Bedrich Smetana cseh zeneszerző 1874–79 között komponált Bohemia, Má Vlast című szimfonikus költeményében, csakúgy mint a román Luncile s-au Desteptat, a lengyel Pod Krakowem című népdalokban, vagy a cseh Kocka leze dírou és a szlovén Cuk se je ozenil című gyermekdalokban.

Sőt, még jóval a Kárpátia előtt egy magyar szerzeményben is. Szentirmay Elemér magyar nótaszerző 1866-ban írt Szerelem Dalok című gyűjteményének egyik darabja, Petőfi Sándor Tíz pár csókot egy végből című megzenésített verse ugyanis ugyanerre a dallamvariációra épül. Szentirmay ráadásul a melódiát Egressy Samu Keresetlen csárdás című műve alapján szerezte.

És ha ez még nem lett volna elég, Nyáry egy újabb csavart hoz a történetbe. Eszerint eredetileg a spanyolországi Toledóból származik, és az 1492-ben elüldözött zsidók vitték el magukkal Torinóba az ősi ladino (spanyol-zsidó) dallamot. Az eredetként megjelölt Harmatáldás néven ismert zsidó imádságot valamikor 1400 körül Toledóban zenésítették meg először.

Így jutott el a dallam a mediterrán régió egyik felén élő zsidóktól itáliai és közép-európai közvetítéssel egészen a Földközi-tenger másik végében található Izraelig. De ez még mindig nem ad választ arra a már kínzó kérdésre, hogy egy ilyen dallamot miért használ fel egy nemzeti rockot játszó zenekar.

A megoldás szerint a dallam immáron izraeli himnuszként az 1960-as években kezdett népszerűvé válni egyes német keresztény közösségek körében. Innen jutott el a 70-es, 80-as években Magyarországra, ahol katolikus, majd protestáns közösségek – többnyire gitáron kísért – énekeként lett ismert. A Kárpátia rajongói pedig ugyanerre a dallamra énekelhetik boldogan, hogy: „És csak nézem a felleget, Nézem azt a hegyet, Amit Trianonból senki nem nézhetett!”

Kibic

Mojzes Ivrat rovata

Nem értem

Nem értem,
minek beszélni
a nyilvánvalóról.

Az ember nem rossz,
és nem jó,
egyszerűen csak élni akar,
s ha lehet,
jól.

Összefogás?
Egyetértés?
Ugyan!
Küzdelem a létért.

Ám ez nem mindig
egyszerű.
Néha még
a túlélés sem.
A korlátozott erőforrás
(a kevés fóka!)
bíz nem tesz jót
az erkölcsöknek.
S mindegy, hogy
miből van kevés;
ennivalóból,
vagy
tennivalóból.
Mert az értelmes tett hiánya
pusztítja a lelket,
miként az étel hiánya
a testet emészti.

Összefogás?
Egyetértés?
Ugyan!
Küzdelem a létért.

Mert a küzdelem
magában
még nem hoz
szolidaritást.
Mert amíg mindenki
egyedül van,
és érzi,
hogy egyedül van,
addig csak a küzdés,
mely életben tart.
És néha még az se.

Összefogás?
Egyetértés?
Ugyan!
Küzdelem a létért.

A gázkamrák
„takarítóitól” tudjuk,
milyen
keserves-véres
küzdelem zajlott
abban a reménytelen
öt-hat percben.
Persze tudunk
az anyáról is,
aki csecsemőjét
meztelen magához
fojtva-ölelve
mentette a gáztól,
s az
– meglepetésre! –
fel is sírt
a „takarítóknak”.
(de
óh, Jahve!
minek?)

Összefogás?
Egyetértés?
Ugyan!
Küzdelem a létért.

S aki távol
van a bajtól,
legyen az áradás,
vagy egyéb pusztulás,
és fölös dolgai közt turkál;
mit adjon?!
az mi mást ad vajon,
mint kisebb rumlit otthonának,
s lelkének elégedettséget?

Összefogás?
Egyetértés?
Ugyan!
Küzdelem a létért.

Megjegyzés

A világon
minden üzlet;
mit adok,
és mit kapok érte?!

Csókért ölelést,
simogatásért nyugalmat,
és talán
egy életet
az életemért.

Heisler András az EJC Végrehajtó Bizottságában

A European Jewish Congress (EJC) tisztújító nagygyűlésén újraválasztották Moshe Kantor elnököt, valamint a 83 jelen lévő küldött közül megválasztották a 15 tagú Végrehajtó Bizottságot, amelynek tagja lett Heisler András, a Mazsihisz elnöke is.

Klein Ervin főkántor zl.

Bár micvók sokaságát tanította. Kántorok sora tőle (is) sajátította el a sliách ciburok mindennapi kötelezettségét. Gyerekkórust alapított akkor, amikor ez még nem volt „időszerű” Magyarországon. Csodálatos, milyen hatással tudott lenni kicsinyekre és kamaszokra egyaránt.

Ő még a nagy elődök tudásának hordozója, továbbvivője volt. Könnyű volt neki. Neves kántordinasztiából származott: Stern László és Moshe Stern leszármazottjaként, Kelen Tibor és Kelen Péter operaénekesek és Kálmán Tamás főkántor testvéreként nemcsak gyönyörködtette, de tanította is az utánpótlást.

Nem mentél el, Ervin! Velünk maradsz!

Jer, barátom – gyászolni

Lisznyai Mária

Löcho dajdi. Péntek esti menyasszonyköszöntő, amelynek dallama néhány kivétellel szabadon választott. Ő is szerzett egyet. Ebben az európai és a jemenita melódiavilágot keverte, félelmetes zenei hatást gyakorolva a hallgatókra. Mintha értette volna a szöveget, úgy „ült” minden hangjegy az imában.

Nem kellett, hogy értse. Nem a mi vallásunk követője volt, de egész életében, különösen édesapja halála óta, köreinkben élt, dolgozott, szeretett.

A Dohányban folytatta édesapja munkáját: orgonista lett. És tanított gyerekeket, korrepetált felnőtteket, nem egy klezmeregyüttes mentora volt. Kedvességével, segítőkészségével mindenki szeretetét és tiszteletét bírhatta.

Segíti a holokauszttagadó tartalmak terjedését az FB algoritmusa

Egy friss elemzés szerint a Facebook keresőjén keresztül bárki könnyedén eljuthat a holokausztot revizionálni próbáló csoportokhoz.

A Facebook éppen a napokban jelentette be, hogy tiltani fogja a felületein az antiszemita összeesküvés-elméleteket. A döntést üdvözlők azonban felhívták a figyelmet arra, hogy a holokauszttagadás továbbra is engedélyezett maradt a közösségi média platformján.

A brit Stratégiai Párbeszéd Intézet (ISD) nemrég napvilágot látott vizsgálata szerint a Facebook nemcsak hogy nem tiltja a holokausztot tagadó tartalmakat, de aktívan támogatja is azok terjedését, számol be a Mérce a Guardian cikke nyomán.

Az ISD vizsgálata arra jutott, hogy amennyiben valaki a „holocaust” szót üti be a Facebook keresőjébe, elsődlegesen holokauszttagadó tartalmakra érkeznek találatok, amelyek aztán továbbvezetik a felhasználót revizionista és holokauszttagadó aktivisták és ilyen irodalomra specializálódott kiadók oldalaira.

A kutatás során a szervezet legalább 36 olyan Facebook-csoportot fedezett fel, amelyek a holokauszttagadás témája köré szerveződtek. Ezek a csoportok több mint 366 ezer taggal rendelkeznek. A holokauszttagadó tartalmak jelentős része pedig óvatos nyelvezetbe, kódokba ágyazva jelenik meg. Az ISD kutatása alapján arra is rámutatott, hogy a holokauszttagadó tartalmak nemcsak a Facebookon, hanem a Twitteren, a Redditen és a YouTube-on is szép számmal jelen vannak.

Jacob Davey, az ISD kutatásának vezetője szerint a Facebook a „legitim történelmi vita” védelme melletti kiállással magyarázza, hogy meghagyja felületein a holokauszttagadó tartalmakat. A holokauszttagadás azonban egy eszköz arra, hogy delegitimizálják a zsidó emberek szenvedéseit és állandósítsák a régóta meglévő antiszemita toposzokat. „Amikor valaki szántszándékkal ezt teszi, azt a gyűlölet egy formájának kell tekinteni” – vallja Davey.

A Facebook szóvivője a kutatás eredményeire válaszul azt közölte, hogy minden holokausztot ünneplő és védő tartalmat eltávolítanak, mint ahogyan hasonló a moderálási gyakorlatuk az áldozatokból viccet űző tartalmak esetén is, illetve a holokauszttagadó tartalmakat az ajánlásaikból is ki szokták venni.

A szóvivő arra is kitért, hogy azokban az országokban, ahol a törvények szerint a holokauszttagadó tartalmak illegálisnak számítanak, ott a Facebookon is azok. „Mindazonáltal nehéz megtalálni az egyensúlyt a szabad véleménynyilvánítás és az emberek védelme között” – tette hozzá.

A sárga csillagos osztály

Az Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tár (Erzsitt) változatos és sikeres programjai közül ez alkalommal egy műfajában, témájában, elkészítésében egyaránt unikális, másfél órás dokumentumfilmet nézhettem meg. A mozi, melyet az 50 éves érettségi találkozón forgattak, a Pesti Izraelita Hitközség Reálgimnáziumának (az Abonyi utcai Zsidó Gimnázium) 1944-ben érettségizett, „sárga csillagos” fiúosztályáról szól.

A rendező a jelenleg Berlinben élő, ez alkalomra ideutazó **Dettre Gábor,** a szerkesztő-riporter **R. Keleti Éva**, a Csányi5 jelenlegi munkatársa volt.

Dettre szakmai tudása a világ számos országában tanulva, dolgozva teljesedett ki. Véleményem szerint a rendező szándéka sikerült, miszerint emlékezésre, gondolatébresztésre, tabudöntögetésre valósághű művet adott a nézőknek.

Dettre Gábor elmondta, hogy a több mint 25 éve elkészült alkotás az utolsó 10 perc kivételével technikailag is hibátlan, ezeket a film végén megjelenő hibákat viszont szándékosan nem korrigálta. Úgy gondolom, mondta, hogy ez az elhalványuló kép szinte drámaivá teszi a befejezést.

A főszereplő túlélők, az egykori abonyisok az iskolai becenevükön szerepelnek, teljes nevük csak az ünnepségen hangzik el. A többségük külföldön él. Érdemes kihangsúlyozni, hogy szinte mindannyian többdiplomás, sikeres emberekké váltak. Dettre Gábor szerint összegyűjthető egy csoportba sok intelligens, kimagasló képességű, világosan gondolkodó s a gondolatokat ilyen pontosan kifejezni képes ember. Azonban az a tény, hogy ők nem egy válogatott csoport, hanem egy egyszerű gimnáziumi osztály volt tanulói, nagyon sok pozitívumot árul el a korabeli zsidó gimnáziumról.

Nos, kis ízelítőt adnék a szerkesztő kérdéseire adott válaszokból, a teljesség igénye nélkül.

– A gimnázium számomra védett hely volt, amit ott tanultunk, a későbbi jövőnket alapozta meg.

– Gondolatban számtalanszor jártam be Budapest utcáit, nem is gondolva arra, hogy valaha újra eljövök.

– Több nyelven beszélek, több nyelven álmodom... olykor magyarul is.

– Azt mondták nekünk, hogy mi nem vagyunk magyarok!

– Gépiesen, szinte alvajáróként éltem éveken át.

– 24-en érettségiztünk, 18-an jelesen. Isten áldja meg magukat – búcsúzott tőlünk a keresztény érettségi elnök, és ezt nem lehet elfelejteni.

– Nincs magyarázat a történelem e szégyenteljes fejezetére, a vérengzésre, hiszen ismereteink szerint Németország a művészet, a kultúra fellegvára volt...

– Nehéz megmagyarázni, miért maradtam az országban.

– Mi nagyon zsidóként éltünk.

– A világ bármelyik részén magyarnak érzem magam.

– A fasizmusnak sajnos van jövője Magyarországon. (Ezt 1994-ben látta így!)

Közben felvillan egy közös osztálykép, ahol minden tanuló és tanár sárga csillagot visel. Majd a kamera az akkori, 1994-es Anna Frank gimnázium folyosóit, lépcsőházát, tantermeit járja körbe.

Helyszínváltozás, a rabbiképző zsinagógája, amely megtelt a 44-ben érettségizett férfiakkal és családtagjaikkal. Sokkal többen voltak, mint az előző osztálytalálkozón – meséli a találkozó fő szervezője, a szintén osztálytárs Gál Dezső –, a negyvenedik az komoly dolog.

Frölich Róbert rabbi (még nem dr. és nem főrabbi) üdvözölte a jelenlévőket, majd átadta a szót az áldott emlékű Prof. Dr. Schweitzer Józsefnek, aki 1940-ben maturált. Ő elmondta, hogy osztályából a diákok több mint felét elpusztították.

Szólt arról is, hogy a gimnázium szinte Noé bárkája volt ezekben a vészterhes időkben. Életünk végéig abból a forrásból merítünk, amit ott kaptunk – mondta.

Ez a részlet Frölich Róbert rabbi hagyományos papi áldásával zárult.

Majd folyt tovább az emlékezés: a szlovák zsidóság tragédiájára, a bujkálás hónapjaira, a tornatanárukra, aki egy villát bérelve rejtegette őket, a feljelentgető lakókra, a házmesterekre, a munkaszolgálatra, néhány sikeres szökésre, az internálásra, a váratlan Appelekre, a kis tábori tanulókörökre. Az egyikük elmondta, hogy csak az utóbbi években kezdett ezekre az időkre visszagondolni. Megtaláltam a korabeli jegyzetfüzetemet, nem is emlékeztem arra, hogy vezettem ilyet – tette hozzá.

A filmnek vége lett... sajnos a sárga csillagos osztályból vélhetően már nem él senki. Itt maradt nekünk az emlékük, az emlékezésük, a hitvallásuk.

Az este zárószakaszában a nézők az alkotókkal beszélgethettek.

GJ

Kalandozás zsidó szemmel Magyarországon 3.

E sorozatban olyan magyar településeket mutatunk be, ahova valamiért érdemes ellátogatni zsidó szempontból. Az osztályozás szubjektív, a szerző véleményét tükrözi, a képzeletbeli utazásra régiónként kerül sor.

A sorozat befejező részében három régiót keresünk fel. Lássuk először a Közép-Dunántúl 7 legfőbb látnivalóját.

7. Várpalota: A napjainkban galériaként működő várpalotai zsinagógát 1840-ben adták át. Az épület rendkívül hasonlít az Óbudai Zsinagógára.

6. Tapolca: A ma is látható zsinagógát 1863-ban avatták fel, majd 1905-ben felújították, kibővítették. A háború az épületet is nagyon megtépázta. Jelenleg a helyi művelődési központ egyik szárnyaként működik.

5. Tata: A helyhez egyáltalán nem méltó kiállítás nyílt a zsinagóga épületében. Szobrokat tekinthet meg az, aki idelátogat. A templom mai formáját 1861-ben nyerte el. 1944 nyarától raktárként használták, majd 1945-től üresen állt. Az 1970-es években a hitközség átadta a városnak a ma is nagyon szép épületet.

4. Kővágóörs: A Balaton északi partján fekvő település hitközsége 1778-ban alakult meg. A ma szinte romként álló zsinagógát feltehetően az 1820-as években építették. A hitközséghez egykor 9 település tartozott, köztük Tapolca is. A második világháború után az épület üresen állt, majd az 1960-as évektől ÁFÉSZ-raktár lett, később a Révfülöpi Nagyközségi Közös Tanács tulajdona volt. Az 1980-as években került magánkézbe. 1985-ben műemlékké nyilvánították, ám a tulajdonosokat nem sikerült rábírni állagának megóvására, így évről évre egyre romosabb. A zsinagógával azonos telken állt a rabbi háza, amelyet az 1960-70-es években lebontottak.

3. Esztergom: Az első helyi zsinagógáról 1050-ből vannak írásos emlékek. A ma is látható templomot 1888-ban adták át, és egészen a második világháborúig funkciójának megfelelően működött. A vészkorszak után sokáig üresen állt, majd a Technika Házának adott otthont, napjainkban pedig művelődési házként használják.

2. Pápa: A pápai volt egykor Veszprém megye legnépesebb zsidó közössége, zsinagógája pedig a harmadik legnagyobb az országban. A ma is álló zsinagógát 1846-ban adták át. A második világháború alatt a németek lóistállóként használták. A borzalmak után újraavatták, ám a megfogyatkozott lélekszámú közösség csak nagyon ritkán tudta kihasználni a hatalmas épületet. Most már rendkívül rossz állapotban van. Számos terv született arra vonatkozóan, hogy milyen célra fogják használni egy jelentős rekonstrukció után. Sajnos ez még nem valósult meg.

1. Balatonfüred: A jelenlegi Zsidó Kiválóságok Házának részét képezi a zsinagóga, mely egykor keresztény templomként működött, majd 1855-től a református egyház átadta az épületet a helyi zsidó közösségnek, így lett belőle zsinagóga. Egészen 1944-ig rendeltetésszerűen használták. A holokauszt után – sok más zsinagógához hasonlóan – nem maradt, aki ott imádkozott volna. Sokáig raktárként és garázsként, majd 1991-től étteremként funkcionált.

Folytassuk utunkat a Nyugat-Dunántúlon.

7. Pannonhalma: A ma is álló egykori ortodox zsinagóga a 19. század végén épült a helyi és környékbeli családok pénzadományából. Sokáig nagyon rossz állapotban volt, ma már felújítva tekinthető meg.

6. Nagykanizsa: Az egykori zsinagóga klasszicista stílusú épülete a Fő út egyik udvarán található. Jelenleg üresen áll. Alkalmanként időszaki kiállítások, koncertek, kulturális és vallási események helyszíne.

5. Zalaegerszeg: A napjainkban is látható zsinagóga 1904-ben épült (a korábbi kicsinek bizonyult, ezért eladták, de később le is égett). A vészkorszak után már nem töltött be vallási funkciót, 1945-ben el is adta a hitközség a városnak. 1983-ban újították fel, azóta Városi Hangverseny- és Kiállítóteremként működik.

A nagykőrösi zsinagóga

4. Szombathely: A városban két zsinagóga épülete is megmaradt. A neológ ma is a helyi hitközségé (de csak a kis imaház szolgál vallási funkciót), az ortodoxban pedig boltok működnek. Utóbbi 1832-ben épült, mikve is volt az udvarán. Az épület mellett állt a rabbilakás, mögötte pedig a vágóhíd. Ma ezek már nem láthatók. A zsinagóga egészen 1956-ig a helyi ortodoxoké volt, ekkor kényszerültek az eladására. A neológ templomban két kiállítás tekinthető meg, valamint kulturális központ is működik.

3. Keszthely: A helyi zsinagóga a Pethő-ház (amit Goldmark-háznak is neveznek) udvarán található. A korábbi imaház helyére építették 1852-ben. A híres zeneszerző, Goldmark Károly ebben a házban született 1830-ban. Az épületet 1993 és 1995 között állították helyre, 1997-ben készült el külső felújítása és belső díszítőfestése. Magyarországon egyedülálló módon 2003 óta Biblia-kert látható az udvarán, ahol a Tórában szereplő növényekkel ismerkedhet meg a látogató.

2. Sopron: Azon kevés vidéki városok egyike, ahol középkori és újkori zsinagógát is meg lehet nézni. Az Új utcában található a két középkori sül. Az egyik, az Ó-zsinagóga az 1300-as években épült és 1526-ig töltött be vallási funkciót. Csak az 1960-as években került sor az épület feltárására, műemléki rekonstrukciójára. Sopronban neológ zsinagóga is állt, amit 1874-ben adtak át, de sajnálatos módon 1945-ben bombatalálat érte, maradványait később lebontották. A ma is megtekinthető, historizáló stílusú Papréti ortodox zsinagógát 1890–91-ben építették.

1. Győr: A jelenleg is látogatható zsinagógát 1870-ben avatták fel, a hozzá tartozó kétszintes iskolaépülettel együtt. 1927-ben téli templommal egészítették ki. A vészkorszak után egy ideig üresen állt az épület, majd a városhoz került. 2003-ban kezdték el felújítani. Jelenleg múzeum, iskola és imaterem működik az épületegyüttesben. A zsinagóga ma már csak kiállítótér, de koncerteknek is otthont ad. A győri hitközség égisze alatt 2014-ben nyílt vallás- és helytörténeti kiállítás a Menházban (előzetes egyeztetés után látogatható).

Végezetül Közép-Magyarországot látogatjuk meg, négy célállomással. Budapesttel ezúttal nem foglalkozunk.

4. Cegléd: Hivatalos források szerint a városban 1840 óta élnek zsidók, akik nem sokkal később hitközséget is alapítottak. 1855-ben megkezdték a ma tornateremként működő egykori zsinagóga építését. 1941-ben 670 izraelita élt Cegléden, a vészkorszak után pedig mindössze 130 fő tért vissza. 1949-ben megpróbálták újjáéleszteni a hitközséget, ám a részben Izrael megalapításának, részben az 56-os eseményeknek köszönhető magas alijázási arány miatt hamar elvesztette tagjai többségét a kehila. A megfogyatkozott létszámú hitközség kénytelen volt eladni a tanácsnak a zsinagógát, azóta sportcélokra használják az épületet.

3. Szentendre: Nemrég attól volt hangos a sajtó, hogy a Budapest mellett található településen zsinagógát és Chaj néven galériát (a város első kóser kávézója és kiállítótere) avattak fel. A művészeti életéről is ismert városban már korábban is látogatható volt a Szántó Emlék- és Imaház. Egyes vélemények szerint ez a világ egyik legkisebb működő zsinagógája. Vallási funkciója mellett kiállítótérként is szolgál, a második világháború előtti szentendrei zsidóság múltját mutatják be.

2. Vác: A ma is látogatható zsinagógát 1861 és 1864 között adományokból építették fel egy olasz építész, Alios Cacciari tervei alapján. A zsidó templom után elemi népiskola felhúzására is sor került. A korszakban a közösség gyorsan fejlődött, amit a zsidóellenes intézkedések törtek meg. Vác nemcsak a helyi, hanem olyan közeli települések zsidó vallási központja is volt a második világháború előtt, mint Aszód, Gödöllő, Szob, Vámosmikola, Göd és Dunakeszi. A Váci Tanács utasítására a zsinagógát 1962-ben eladták, raktárként működött tovább. Maga az épület elkezdett amortizálódni, a 80-as évek végére majdnem a teljes pusztulásig jutott. Néhány helyinek sikerült megakadályoznia a megsemmisülését. Végül 1989-ben a hitközség visszavásárolta a zsinagógát, amelyen 2004 és 2008 között jelentős felújítást végeztek.

1. Nagykőrös: A városba első ízben az 1780-as években költöztek zsidók. A ma is látogatható zsinagógát 1925-ben adták át. Az épület mellett a hitközség háza, valamint az egykori zsidó iskola épülete látható. Nagyon ritka az olyan vidéki hitközség, mint a nagykőrösi, mégpedig azért, mert a második világháború után sem kellett lemondania a közösségnek az épületről. A mai napig vallási célokat szolgál.

Amennyiben valami a cikk írása óta megváltozott, az a történelem műve. A szerző legjobb tudása szerint igyekezett az információkat összegyűjteni.

Miklós Dóri

Keresés

Az Arolsen Archives és a Magyar Vöröskereszt Keresőszolgálata (1051 Budapest, Arany János u. 31.) a nácizmus áldozatai hozzátartozóinak szeretné visszajuttatni az áldozatoktól hátramaradt tárgyakat.

Az áldozatok, akiknek a hozzátartozóit keressük:

FREISAGER Sándor; született: 1897. november 12., nincs több adat; fogság helye: Neuengamme; elhunyt: 1945. március 1.; fogolyszám: 65757
Tárgy: 1 db karóra
Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000937

HERZ Nándor; született: 1890. vagy 1898. január 14.; nincs több adat; fogság helye: Neuengamme; elhunyt: 1944. november 28.; fogolyszám: 65195
Tárgy: 1 db zsebóra
Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000938

MÓR/MOR, Kató; született: 1901. április 7.; nincs több adat; fogság helye: Neuengamme; elhunyt:1944. december 10.; fogolyszám: 65162
Tárgy: 1 db gyűrű, 1 db karóra
Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000939

KELEDI, Imre; született: 1907. szeptember 8., nincs több adat; fogság helye: Neuengamme; fogolyszám: 65837
Tárgy: 1 db óra
Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000940

KLEIN László; született: 1899. január 3.; nincs több adat; fogság helye: Neuengamme; fogolyszám: 65229
Tárgy: 1 db zsebóra dísszel, 1 db lánc
Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000941

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Marokkó

Az inkvizíció menekültjei által 1492-ben Marrákesben épített Salat al-Azama (vagy Lazama) zsinagóga évszázadok óta először zárta be kapuit. **Isaac Ohayon** igazgató szerint

Isaac Ohayon: mi vagyunk az utolsók, akik őrizzük a templom és a temető kulcsait

a többségében idős hívők a koronavírus-járvány miatt nem mernek templomba járni. A pandémiának számos zsidó áldozata van, köztük a 83 éves **Shalom Edelman** rabbi. Ohayon azt mondta, „mi vagyunk az utolsók, akik őrizzük a templom és a temető kulcsait”. **Kolb Ifrach** marokkói–izraeli zsidó, a zsinagóga épületében lévő múzeum alapítója kijelentette, hogy korábban naponta tartottak reggeli imát, és a nagyünnepeken is sokan voltak a templomban. Néhány hívő az idén az új városrészben található Beit El zsinagógát kereste fel. Isaac Ohayon elmondta, hogy a közösség idős tagjaival állandó kapcsolatban vannak, és házról házra járva, a lakásokban fújták meg a sófárt. 1948-ban mintegy 250.000 hittestvérünk élt az országban, akik később elsősorban Izraelben és Franciaországban telepedtek le. Jelenleg 2000-2500 zsidó található Marokkóban, közülük 250 fő él Marrákesben.

Argentína

A Latin-amerikai Zsidó Kongresszus (CJL) és más zsidó szervezetek ötödik alkalommal adták ki a weben megjelenő antiszemita tartalmakkal foglalkozó jelentést. Az idén már

Ariel Seidler: az online antiszemitizmus komoly problémát jelent

nemcsak Argentínából, hanem öt környező országból is elemezték a Google, a YouTube, a Facebook, a Twitter és más közösségi médiák oldalain olvasható véleményeket. **Ariel Seidler**, a Web Observatorio igazgatója kijelentette, hogy az online antiszemitizmus komoly regionális problémát jelent. „A gyűlölet terjesztésének korlátozásához a kormányok, a civil szervezetek és a szolgáltatók hatékony együttműködése szükséges.” A jelentés szerint a közösségi hálózatokon és a 23 digitális újságban megjelent, a zsidókkal és Izraellel foglalkozó írások 20 százaléka antiszemita tartalmú. A Facebookon ez az arány 30 százalékos. Ariel Seidler hangsúlyozta, hogy az antiszemita kommentárokat korábban a holokausztt kapcsolták össze, az utóbbi időben viszont Izrael és a cionizmus vált a célponttá. Pozitív változást jelent, hogy a régióban számos ország elfogadta az IHRA (Nemzetközi Holokauszt Emlékezet Szövetség) antiszemitizmus-definícióját, ami a médiát is érinti.

Egyesült Államok

A Guardian ismertette a Claims Conference megbízásából a közelmúltban az USA-ban folytatott közvélemény-kutatás eredményét, melyet a 18–39 évesek között végeztek. A felmérés kérdései között a holokausztról való közbeszéd, legalább egy haláltábor megnevezése és a soá áldozatainak száma szerepelt. A megkérdezettek 23 százaléka szerint a holokauszt egy mítosz. 67 százalékuk nem tudta, hogy a haláltáborokban hatmillió zsidó pusztult el, és 48 százalék egyetlen koncentrációs tábort vagy gettót sem tudott megnevezni. A válaszadók 10 százaléka azt állította, hogy a zsidók felelősek a tragédiáért. 12 százalék sohasem hallott a vészkorszakról. A kutatók

Gideon Taylor: ki kell használni, míg a túlélők köztünk vannak

az egyes államokat pontozták. A legtöbb helyes válasz Wisconsinból és Minnesotából érkezett, a leggyengébb eredményt Mississippi és Arkansas államok érték el. **Gideon Taylor**, a Claims Conference elnöke szerint a helyzet sokkoló és elszomorító. „Addig kell cselekednünk, amíg a túlélők közöttünk vannak, és elmondhatják a történetüket.”

Németország

A kormány további 22 millió eurót biztosít biztonsági célokra a zsidó közösség számára. A döntést alig egy évvel a hallei zsinagóga ellen elkövetett, két halálos áldozattal járó merénylet után hozták. A kormánnyal kötött megállapodás után **Josef Schuster**, a Németországi Zsidók Központi Tanácsának elnöke kijelentette, hogy a támadás is jelezte, a zsidó életnek erős védelemre van szüksége. A támogatást a zsinagógák és más közösségi épületek fizikai biztonságának megerősítésére fogják fordítani. **Horst Seehofer** belügyminiszter hangsúlyozta, hogy „a zsidóknak biztonságban kell érezniük

Sok pénz a biztonságra

magukat, ami az állam érdeke is”. „Mindent megteszünk a biztonság érdekében, és tudatában vagyunk a felelősségünknek.” A kormánnyal 2003-ban kötött szerződés alapján a Központi Tanács évi 13 millió euró hozzájárulást kap az országban működő mintegy nyolcvan hitközség adminisztratív és fenntartási költségeihez.

Kovács

Premier a bukaresti Állami Zsidó Színházban

A koronavírus-járvány árnyékában tartottak premiert a bukaresti Állami Zsidó Színházban. Harsányi Zimra erdélyi magyar írónő kamaszkori naplóját, A téboly hétköznapjai című művet vitték színpadra a román fővárosban. A Párizsban 2010-ben elhunyt nagyváradi születésű írónő 14 évesen került az auschwitzi, majd a plaszowi koncentrációs táborba, élete fiatalkori megrázkódtatásait írja le ebben a műben, amely több világnyelven is megjelent.

„Még mindig magunkon hordozzuk azokat a sebeket, sérüléseket, amiket nem közvetlenül mi szereztünk, de itt vannak velünk továbbra is. Azért, hogy megértsük, mennyire fájdalmasak a múlt emlékei, fel kell azokat idéznünk, bármennyire fájóak is, bármennyire is tetszik ez nekünk vagy sem” – mondta a bukaresti színház vezetője, **Maia Morgenstern**, akit a legtöbben **Mel Gibson** A passió című filmjében nyújtott Szűz Mária-alakításából ismernek.

A színésznő fontosnak tartotta, hogy a bemutató a fokozódó járványhelyzet ellenére se maradjon el, hiszen a román holokausztemléknap és a kristályéjszaka évfordulója közötti hétvégére tervezték a premiert. A színházban szigorú egészségügyi intézkedéseket vezettek be.

„Minket, engem is érint a kialakult helyzet, mint embert és mint előadóművészt egyaránt. Kicsit meg vagyok zavarodva, tele vagyok kétségekkel: a legfontosabb az egészség és az emberélet megóvása, de közben fenn akarom tartani az egzisztenciámat és a művészeti tevékenységemet is” – magyarázta a színigazgató-színész.

A bukaresti színház premierjén korlátozott számú néző vehetett részt, azonban az érdeklődők online is követhették a magyar származású írónő művéből készült megrázó darabot.

Veszélyben Bejrút utolsó zsinagógája

Több mint félmillió dollárra lenne szükség a kikötői robbanás következtében megrongálódott zsinagóga épületének helyreállítására.

A Magen Abraham zsinagóga Bejrútban

Rengeteg épület súlyosan megrongálódott, miután hatalmas robbanás rázta meg Bejrút kikötőjét. Az első hírek arról szóltak, hogy a detonáció helyszínétől 1,6 kilométerre található Magen Abraham zsinagóga csodával határos módon épségben megúszta a robbanást.

Most azonban a Jerusalem Post arról ír, hogy a bejrúti zsinagóga épületében komoly károkat okozott a nagy erejű robbanás: a mennyezet nagy része beomlott, az összes ablak- és ajtókeret megrongálódott, és a Dávid-csillag összezúzódott a földön. A helyreállításhoz több mint 500 ezer dollárra (150 millió forint) lenne szükség.

Az 1925-ben épült Magen Abraham megmaradása azért is kiemelkedően fontos, mert ez az utolsó zsinagóga, amely az egykor virágzó libanoni zsidóság emlékét őrzi. Az épület jelentőségét jelzi, hogy miután egyszer már megrongálódott a polgárháborúban, helyreállítását az ország összes pártja és vallási irányzata, még az Izraelt legádázabb ellenségének tartó Hezbollah is támogatta.

Az 1950-es években még 15 ezer zsidó élt Bejrútban, ahol több zsinagóga is működött. Mára alig 30 zsidó lakik a városban, akik közül többen titokban tartják származásukat, még a nevüket is megváltoztatták. A megmaradt zsidók otthon imádkoznak, a renoválás után átadott épületben nem folytatnak istentiszteleteket. Rabbija pedig 1985 óta nincs a zsinagógának.

Libanonban az 1950-es és 60-as években 18 zsinagóga működött országszerte. Ez volt az egyetlen olyan arab állam, ahol a zsidók száma Izrael kikiáltását követően is növekedett. Csak az 1973-as jom kippuri háború után kezdték el tömegesen elhagyni a zsidók Libanont.

Kibic

A Cion Barátai Díj idei kitüntetettjei

Tizenegy személyt tüntet ki a Cion Barátai Díjjal a jeruzsálemi Cion Barátainak Múzeuma, közölte a szerb sajtó hírügynökségi jelentések alapján.

A Cion barátai díjat olyan személyek kapják, akik Izraelt és a zsidó népet támogatják.

Mike Evans, a Cion Barátainak Múzeuma alapítója a Keresztény Médiatalálkozó elnevezésű rendezvényen ismertette a tizenegy nevet.

Az eseményen Ruven Rivlin államfő, Benjámin Netanjahu miniszterelnök, valamint David Friedman, az USA izraeli nagykövete is részt vett.

A tizenegy kitüntetett:

Hamad bin Isza bin Szalmán al-Halifa, Bahrein királya,

VI. Mohamed marokkói király,

Maktúm bin Rásid al-Maktúm sejk, az Egyesült Arab Emírségek és Dubaj miniszterelnöke,

Mohamed bin Szalmán bin Abdulaziz al-Szaud szaúdi koronaherceg,

Hajszam bin Tárik al-Szaíd ománi szultán,

Aleksandar Vucic szerb elnök,

Klaus Iohannis román államfő,

Mario Abdo Benítez paraguayi elnök,

Milos Zeman cseh elnök,

Yoweri Museveni ugandai államfő,

Lazarus Chakwera, Malawi elnöke.

Cion Barátai Díjjal korábban Donald Trump amerikai elnököt és Mike Pompeót, az USA külügyminiszterét tüntették ki.

Szabad Magyar Szó

Aleksandar Vucic szerb elnök a szabadkai zsinagóga átadásán 2018. március 26-án

Fotó: Tóth Imre / Szabad Magyar Szó

IZRAELI SZÍNES

Betekintés Izrael olvasztótégelyébe

Befejeződtek szukkot félünnepnapjai. Beköszöntött a szombat, amellyel együtt búcsúzunk szukkottól és az idei őszi ünnepektől, amelyeket beárnyékolt az országunkat is megfertőző világjárvány.

Itt, Izraelben e szombathoz most két ünnep is társul: smini áceret és szimchát torá. Izraelen kívül a két jeles napot egymás után tartják.

Soha, mióta az állam fennáll, ennyi vita, ennyi vádaskodás, ennyi konfliktus, ennyi ellenségeskedés, ennyi idegeskedés még nem volt az őszi ünnepek alatt vezetők és polgárok, szakértők és egyszerű emberek között.

Persze: békeidőben, egészségben, kellemes kiránduló nyárvégi hetekben velünk ünnepel a nyugalom. Most azonban, amikor a fülledt hőségben kényszerű maszk mögé bújunk, arcunkat nem mutathatjuk, minden borul. Ember és ember, zsidó és zsidó, arab és arab között. Izrael 9 milliós népességének tucatnyi társadalmi rétege mind a magáét védi, a hagyománya, értékrendje mögé rejtőzik. Mindenáron.

***

Olvasztótégely. Divatos kifejezés volt ez az állam első éveiben, amikor 70 vagy 80 diaszpórából érkeztek haza Izrael fiai. Lakás helyett sokaknak sátortábor jutott, húsétel helyett jutányosan importált fagyasztott hal. A megtermelt kevés zöldséget, gyümölcsöt csak a gyerekeknek osztották.

És mégis kialakult a száznyelvű alijából a héberül beszélő ifjúság. Az olvasztótégelynek természetesen héber neve is van: kur hituch.

Számunkra, régebben alijázottak számára feledhetetlen a budapesti származású DOSH bűbájos karikatúrája, „akinek” alkotója a Szrulik nevet adta: Izraelke. (Lásd a képet.) Az olvasztótégely siker-nemzettje.

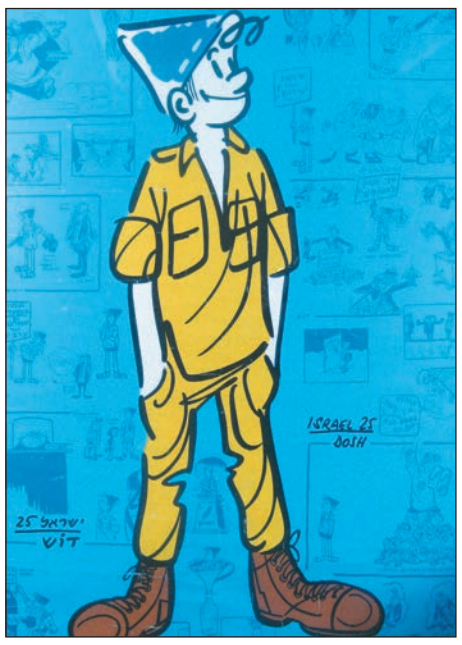

Az azóta felnőtt két nemzedék társadalma megalapozódott, az olvasztótégely tartalma felhígult. A vezetők egyre kevésbé mutatnak személyes példát, ideges városi polgárok képesek megütni a rend őrét, de amazok sem mindig takarékoskodnak egy-egy odacsapással.

***

Kicsiny országunk társadalmában szerkezeti hibák vannak. Szerintem életveszélyesek, mivel a Területek nélkül 22.000 km^2-es, hosszú távon életképtelen „kis Izrael” 9 milliós lakosságát öt vagy hat, egymással potenciális konfliktusban álló entitás alkotja.

1. Az államot megalapító, kiharcoló askenázi-európai, zömmel világi vagy mérsékelten hagyományőrző népesség utódai, „három gyerek és két kutya” vagy fordítva – ez az államot védő és fenntartó intelligencia java.

2. Az askenáziak előtt elsőnek hazatért keleti, szefárd zsidóság kevésbé tanult és művelt, nemzeti felfogású, szélsőségekre hajlamos, de az országépítéshez és az állam védelméhez messzemenően hozzájáruló tömegei.

3. Az állam alapításakor itt megmaradt 150-200 ezres, ma kétmilliós, részben ellenséges érzelmű arab népesség (biztos kivétel a drúz és a cserkesz lakosság, kb. 200 ezer fő, és talán a keresztény arab kisebbség, kb. 150 ezer fő).

4. Az állam alapításakor néhány ezer főnyi, ma már milliós, a népesség többi rétegétől elkülönülő, a honvédelemben és az építő munkában minimális részt vállaló, viszont a szociális hálót rendkívüli mértékben megterhelő ultraortodox (hárédi) tömeg a maga különleges törzsi igényeivel és követeléseivel (ez az arabok többségére is jellemző).

5. Küllemében, műveltségében az első csoporthoz hasonló, de attól több paraméterében eltérő százezres tömeg a kilencvenes évek óta érkezett „oroszok”: többségük nem vagy csak részben zsidó, a zsidó mivoltban döntő főrabbinátus által maguk vállalta zsidóságukból megalázóan kiközösítettek.

6. A nyolcvanas évek óta több hullámban behozott etiópiai népesség. Zsidó voltukban széles körben kételkednek. Szaporaságuk jóval átlag fölötti, az összes többi réteg ódzkodik befogadásuktól – az önkormányzatok ide-oda tessékelik őket, „jaj, csak ne hozzánk”. Vezetőik követelőzése folytonos: alijáztassanak további tízezreket!

***

Az olvasztótégelyből egymás után csapódnak ki a többé-kevésbé már egybeolvadt elemek.

A nyugatias parlamentáris demokrácia játékszabályait ebben a szituációban eljátszani „mission impossible”. Izrael Állam kibernetikai nagyhatalom, katonai középhatalom, mindez harmadik világbeli társadalommal és problémákkal.

Isten óvja Izraelt!

Halmos László

Felépült a Covidból, azután újra elkapta

Egy fiatal izraeli nő kétszer egymás után kapta el a koronavírust. Orvosa el volt képedve.

Sira Hillel, aki Bét Semes városban lakik, két hónapja épült föl a betegségből. Most – tesztelés nélkül is – érezte, hogy megint beteg, ugyanaz az izomfájás kínozta, mint az első alkalommal. Azóta a pozitív teszt beigazolta sejtését.

Az Arutz Sheva honlapnak Sira elmondta: az első betegség idején, attól eltekintve, hogy izmai fájtak néhány napig és nem érzékelte az ízeket és a szagokat, a közérzete nem volt rossz. Valami hasonlót érzett ezúttal is, de most a fejfájás volt a jellemzőbb tünet. Hozzátette: mivel mindig rajta volt a maszk, biztonságban gondolta magát, még amikor nagyobb tömegben volt, akkor is. „Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy mindenki veszélyben van – rajtunk kívül” – nyilatkozta.

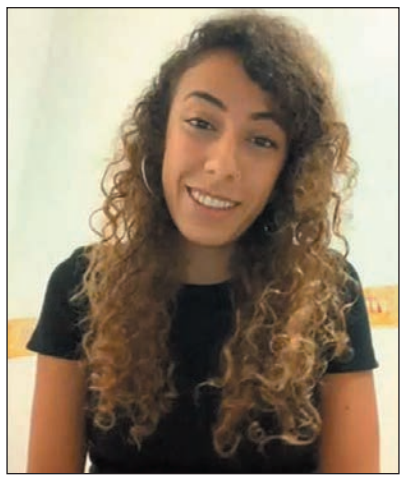

Sira Hillel

Még magyarázatot is talált a második fertőzésre: „Tudom, hogy a szervezet antitesteket termel, de közben igencsak elfárad, és az immunrendszert is megviseli. Vashiány lép föl, innen a hajhullás. Ez lehet a visszaesés oka. De ritka eset vagyok, a doktor is meg volt döbbenve.”

Sira üzenete: inkább maradjanak otthon, mert lehet, hogy kényelmetlen a vesztegzár, de ez a kisebbik rossz.

Arutz Sheva – Bassa László/Szombat

Izraeli–jordán légifolyosó

Légi közlekedési megállapodást írt alá Izrael Jordániával, aminek értelmében az Egyesült Arab Emírségek és Bahrein felől érkező repülőgépek átrepülhetnek az izraeli légtéren – közölte az izraeli közlekedési minisztérium.

Az egyezményről évek óta folytak tárgyalások, de a szomszédos országok csak azt követően tudták azt véglegesíteni, hogy a két Perzsa(Arab)-öbölbeli ország aláírta a történelminek számító megállapodást Izraellel a kapcsolatok rendezéséről – áll az izraeli tárca beszámolójában.

A Ben Gurion repülőtér

Jordán tisztségviselők még nem nyilatkoztak az üggyel kapcsolatban, teszi hozzá az MTI.

Az izraeli minisztérium szerint azzal, hogy kereskedelmi repülőgépek repülhetnek át mostantól az izraeli–jordán légifolyosón keresztül, a menetidő rövidebb lesz Ázsia és Európa, illetve Észak-Amerika között, s ez kedvezően érinti az Egyesült Arab Emírségekből és Bahreinből érkező járatokat is.

A tárca szerint a jelen megállapodás létrejöttéhez az európai légiforgalmi irányítást összehangoló, brüsszeli székhelyű Eurocontrol is hozzájárult.

Lemondott a kórházigazgató az ultraortodoxokra tett megjegyzéseit követően

Moti Ravid professzor tájékoztatta a Bné Brák-i Majanei Hajesua kórház vezetését, hogy lemond az intézmény orvos igazgatói posztjáról.

Ravid lemondása mögött az ultraortodox szektor magatartásával kapcsolatos nyilatkozata áll.

„Ez Izrael Állam történetének egyik legvadabb eseménye” – mondta Ravid professzor a Reset Betnek nyilatkozva. „A mai napig nem volt olyan, hogy egy teljes közösség ilyen engedetlenül viselkedjen és embereket öljön, véleményem szerint nem a hitből fakadóan. Nem értem a kapcsolatot a hit, a judaizmus, a vallás és aközött, amit csinálnak.”

„Nincs kapcsolat, van egyfajta dac, hogy »itt rajtam kívül nincs senki«. Évek óta arra tanítják őket, hogy mindent elvegyenek és semmit se adjanak, és ez az egyik reakció.”

„Nem hiszem, hogy konkrétan vallási jellemzők lennének itt” – állította a kórház igazgatója. „Ez a lakosság [egy részének] romlott oktatása. A bölcs rabbik kiáltanak, és azt mondják, állj, de van olyan közönség, amely nem hall.”

A kórház vezetése elutasította Ravid megjegyzéseit.

„A kórház vezetése szomorúságát fejezi ki Ravid professzor médiában tett kijelentései miatt, melyekben olyan dolgokat mondott, amik sértőek az ultraortodox közösségre és különösen annak rabbijaira nézve.”

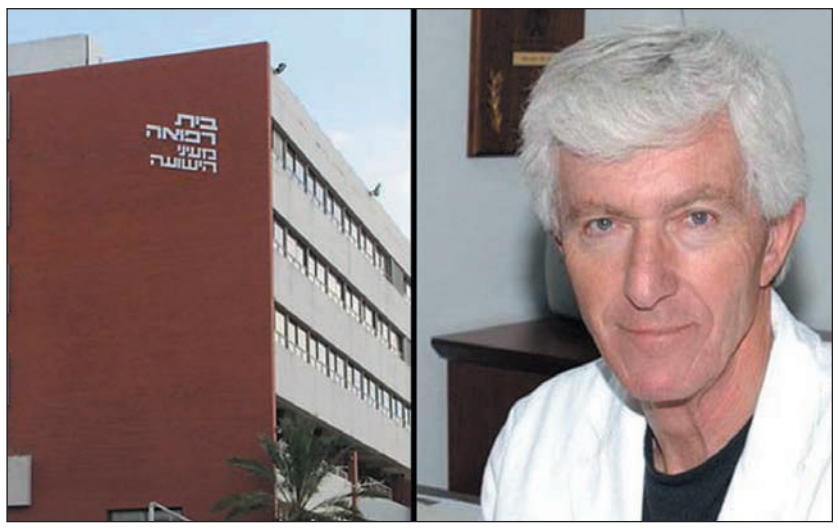

A kórház és a lemondott igazgató

„Ennek eredményeként ma reggel Ravid professzor benyújtotta lemondását a kórház vezetőségének. Tekintettel az egészségügyi rendszer nehéz és kihívásokkal teli időszakára, megállapodás született a kórház vezetésével a távozásának dátumáról és az utódjával az átállási folyamatról.”

A kórház megköszönte Ravid munkáját, megjegyezve, hogy az elhangzottak „teljesen ellentétesek a kórház pozíciójával és nézetével”.

„A kórház, amelyet közösségi kórházként alapítottak a tóra- és micvatartó páciensek speciális igényeinek kielégítésére, és amely a nagy tóratudósok által vezetett Halacha Bizottság alá tartozik, büszke arra, hogy az élet szentségét és az emberi élet értékét őrzi mind a mai napig. A kórház folytatja az életmentés szent munkáját, anélkül, hogy belerángatnák egy populista diskurzusba, amely sajnos jelen van ebben a nehéz pillanatban.”

Ravid lemondó nyilatkozatában kijelentette, hogy félreértették, és segíteni akar az ultraortodox közösségnek.

„A szélsőséges szektákra utaltam. Nem akartam megbántani senkit. Őszintén elnézést kérek azoktól, akiket mégis megsértettem.”

A Kan műsorszolgáltató szerint Izraelben a Covid-19 vírusban elhunytak mintegy 12%-a az ultraortodox közösségből származott, nagyjából összhangban a közösség nagyságával, amely az izraeli népesség körülbelül 11-12%-a.

De mivel az ultraortodox közösség átlagéletkora rendkívül alacsony a magas születésszám miatt, a Covid viszont sokkal súlyosabb hatással van az idősebb korosztályokra, a szektor halálozási arányát tekintve a 12%-nál jóval kevesebbre számítottak.

A rendőrség összesen 40 zsinagógát zárt be Bné Brákban a koronavírusrendeletek megsértése miatt.

Jehuda Mesi-Zahav, a Zaka kutató-mentő csoport ultraortodox vezetője a 12-es csatornának azt nyilatkozta, hogy szégyelli egyesek viselkedését a közösségében, amikor a koronavírus egészségügyi irányelveiről van szó, de megjegyzi, hogy nem minden ultraortodox egyforma.

„Megértem a világi emberek haragját. Ők azt mondják: ti fertőztök meg minket, a 20% a 80%-ot. És elfoglaljátok a lélegeztetőgépeket.”

Szerinte „óriási zavar van” akörül, hogy mi zajlik az ultraortodoxoknál. Mesi-Zahav úgy véli, a főbb chászid közösségek betartják az összes szabályt. A gond egy része olyan udvaroktól származik, mint a vizsnyici és a belzi, amelyek úgy döntöttek, hogy a rabbik tanácsa szerint inkább nyájimmunitással próbálkoznak, mintsem hogy „megzavarják a Tóra világát”. Néhányan „meg akarnak fertőződni”.

Azt tanácsolta, hogy az izraeli hatóságok ne erőszakkal, hanem a vallási vezetőkkel beszélve próbáljanak kapcsolatba kerülni ezekkel a közösségekkel.

A legdurvább viselkedés szerinte az olyan keményvonalas anticionista csoportoktól származik, mint az Eda Hárédit és a Toldosz Áháron, amelyek szándékosan megsértik a szabályokat és megpróbálnak viszályt szítani. Képeket akarnak a rendőrökről, akik megütik a gyerekeket, hogy megmutassák közösségeiknek, és fokozzák a világi izraeliek iránti gyűlöletet.

ujkelet.live

Izraeliek, akik nem a Covid-vírust akarják legyőzni

Elöljáróban meg kell jegyezni, hogy Izraelt a Covid-19 járvány második hulláma a legrosszabb időben érte, ugyanis az idei szeptember az őszi nagyünnepek jegyében telt, ami még az átlag izraeli állampolgár életét is meghatározza, nemhogy az ultraortodox/chászid ágazat követőiét.

A járványügyi helyzet drámai méreteket öltött, és a következő időszak sem ígér jelentős változást. Bár a friss fertőzöttek számában némi csökkenés tapasztalható, az egészségügyi hálózat túlterheltségében ez még nem mutatkozik. A fekvő- és járóbeteg-ellátásra egyaránt óriási teher hárul, ugyanakkor más, gazdasági ágazat is fuldoklik a járvány szorításában. Előbbi az „egyéb" betegek naprakész ellátásában hozhat fennakadást, utóbbi következtében több százezer háztartást fenyeget az anyagi ellehetetlenülés.

Azzal a koronakabinet tagjaitól kezdve az utolsó állampolgárig mindenki tisztában van, hogy a pandémiát megfékezni csak szigorú járványügyi intézkedések teljes betartásával lehet. Mint ahogy azzal is, hogy Izrael már régóta a vörös, vagyis fokozottan veszélyes besorolású országok közé tartozik.

Nem létezik, hogy ez a tény elkerülné az állampolgárok figyelmét, amikor az izraeli mainstream hírközlő szervek – nagyon helyesen – széleskörűen és felettébb elítélő hangnemben tárgyalják a szélsőséges chászid csoportok minden előírást semmibe vevő magatartását.

Az már nem helyeselhető ennyire, hogy a hétről hétre utcára vonuló, ezres nagyságrendű, Netanjahu miniszterelnök lemondását követelő tüntetőkkel kapcsolatban még nagyobb terjedelemben, ugyanakkor kifejezetten támogató hangot megütve számolnak be.

Ugyanis ebből a kettősségből az izraeli társadalom többségét kitevő, szabálykövető állampolgár számára az jön át, hogy ami a chászidok esetében elítélendő, az legitim a tüntetőknél, ha azok Netanjahut akarják megbuktatni. Még akkor is legitim,

ha ezért teljes anarchiával kell fizetni.

Meggyőződésem, hogy amennyiben a tüntetők nem politikai és főleg nem a bírói jogkör „kisajátításával" követelnék a miniszterelnök menesztését, hanem a tényeket skandálnák, miszerint a járvány kezelésében csődöt mondott, a tiltakozók száma többszörösére emelkedne.

Természetesen a józan szemlélőben felmerül a kérdés, hogy amikor a chászidok által lakott városokat már régóta vörös színnel jelölik, csakúgy, mint azokat a településeket, ahol jelentős chászid közösség él és ahol a fertőzöttek aránya az összlakossághoz viszonyítva 35-40%, miért is jellemzi a közösségek többségét a járványügyi intézkedésekkel szembeni csalódás, valamint a teljes értetlenség?

Felmerül továbbá, hogy számos felhívás és a fertőzöttek, aktív betegek igen magas száma ellenére miért is bonyolították le az ünnepeket úgy, ahogy minden más évben? A kérdéssort lehet folytatni azzal, hogy az egész országra kiterjedő karanténrendelet ellenére miért is fordult elő, hogy a jesivák csak egy töredékében tartották be a közegészségügyi szabályokat? Hogy a nagy chászid közösségek ünnepi istentiszteletei miért pont úgy zajlottak, mint ahogy azt apáiktól, nagyapáiktól látták? Miért zsúfolódtak több ezren egy zárt helyiségbe a közösség vezetőjével?

Persze erre ellenpéldaként fel lehet hozni, hogy a karantén alatt voltak tüntetések Jeruzsálemben, voltak fürdőzők Tel-Aviv tengerpartjainál, esküvőt is rendeztek, és néhány kisvállalkozás is kinyitott, de végső soron ezek mindegyike egyéni döntés eredménye. A chászidoknál mindez „hivatalos" hátteret kapott azzal, hogy az életük minden területére egyébként is döntő befolyással bíró vezetők felszólították híveiket a járványügyi rendelkezések semmibevételére.

További – jogos – kérdésfelvetés, hogy vajon a chászid vezetők nem látják, hogy ezzel saját chászidjaik, a jesivanövendékeik életével játszanak, és végső soron az egész izraeli társadalmat veszélyeztetik? Vajon nem értik, hogy amennyiben nem vesznek részt a társadalom erőfeszítésében, belátható időn belül Izrael a válságon nem lesz túl?

A chászid társadalom, amely Izraelen belül egymillió-egyszázezer főt számlál, számos sokszínű csoportból áll. Egy kisebb részük teljesen beilleszkedett az izraeli társadalomba, így azt lehet mondani, hogy ők kettős identitással rendelkeznek. A többség – 60% – viszont kizárólag chászidként határozza meg magát.

Ahhoz azonban, hogy a járvány alatti viselkedésüket megértsük, nem árt megismerkednünk a mindennapokra érvényes viselkedési normáikkal.

Ennek első – és talán legfontosabb – definíciója az, hogy míg a zsidók többségének Izrael a hazát jelenti, addig a chászid többség számára az, hogy Izraelben élnek, véletlenszerű és hasznos.

A mai chászid vezetők többségének számára választási lehetőség hiányában az izraeli élet a legkényelmesebb. Izrael Államára úgy tekintenek, mint hasznos eszközre, amely biztosítja (és kötelessége biztosítani) részükre a mindenekfölött álló életforma megőrzését.

Ne legyen senkinek kétsége: ha ezt az életformát Izraelben veszély fenyegetné, pillanatig sem habozva, más befogadó országot keresnének.

Ha fentiekkel tisztában vagyunk, nem okoz meglepetést a járvány alatti viselkedésük. Értékrendjüket a zsinagógában történő közös ima, az ünnepekkel kapcsolatos hagyományok, a talmud-tórában és jesivákban való tanulás határozza meg. És ez messze megelőz mindenféle járványügyi intézkedést. Számukra ez a lét értelme: ha ez nincs, nem érdemes élni. Még az sem nagyon érdekli őket, hogy a szomszéd chászid közösségben mi történik, nemhogy Izrael Államban.

A világtól, a valós élettől annyira elzárva telnek napjaik, hogy az utcán közlekedve a piros jelzőlámpát is figyelmen kívül hagyják. Így aztán csak az őket nem ismerőknek okoz meglepetést, hogy például a vizsnyici rebbe, aki jom kippurkor is több ezer chászidja társaságában imádkozott, büntetés helyett Netanjahu miniszterelnöktől egy telefonhívást kapott. Ennek során a rebbe kifejtette, hogy a járványügyi helyzetnél sokkal jobban aggasztja chászidjai hitének állapota.

Nemrégiben két kórházi orvos kétségbeesett hangú felhívást tett közzé az interneten, melyben elmondták, hogy „hosszas, elhúzódó háborút vívunk a koronavírus-járvány ellen, azonban mostanra oda jutottunk, hogy nincs elég katonánk. Izraeli polgárok! Kérjük, tartózkodjatok a tömeges rendezvényektől (összejövetelek, tüntetések, istentiszteletek), és viseljetek maszkot. Nem olyan nehéz ez!"

A javuló tendenciát mutató járványügyi adatok azt mutatják, hogy a lakosság többsége betartja az előírásokat. Két csoport van, akiknél minden felhívás, még a szabályt sértők büntetési tételének felemelése is süket fülekre talál, akik semmibe veszik az egészségügyi dolgozók heroikus erőfeszítéseit és az ország lakosságának többségét.

A chászidokról hosszan szóltam, de bármennyire is bosszantó a viselkedésük, igazságtalan lennék velük szemben, ha a tüntetések résztvevőiről hallgatnék. Említést érdemel, hogy a tüntetéshullám kezdetén többségben voltak a járványügyi szigorító intézkedések hatására nehéz helyzetbe kerültek. Azonban nagyon hamar a radikális baloldal képviselői kerekedtek felül, akik uralmuk alá vették a terepet, a szervezést és az irányítást.

Ezek a radikális baloldaliak nemcsak a kétségbeesetten küzdő egészségügyi dolgozókat köpik arcul, hanem Izrael polgárainak többségét is. Ugyanis az izraeli társadalom túlnyomó többségének leghőbb vágya, hogy túl legyen a járványon, és minden erejét a törést szenvedett gazdasági helyzetének normalizálására fordíthassa.

A tüntetők viselkedését szocioökonómiai összetételük magyarázza. Többségük ugyanis a felső tízezer településeiről, illetve a jobb kerületekből érkezik, és számukra nem jelent különösebb anyagi megterhelést, ha a karantén még eltart néhány hónapig.

A chászidokkal ellentétben, akik soha nem kívántak részt venni és nem is vettek részt a „cionista állam" életében, a tüntetők maguknak követelik az irányítást is, hogy a „birka tömeget" a helyes irányba tereljék.

Leharblog

Magda Goebbels, Hitler zsidó származású nagyasszonya

Magda Goebbels megdöbbentő története évtizedek óta foglalkoztatja a történészeket és a pszichológusokat. Fanatikus, könyörtelen szörnyeteg volt-e az amúgy mindig barátságos Magda? Hogyan tudta a 43 éves anya hidegvérrel meggyilkolni hat egészséges és gyönyörű gyermekét?

Hogyan torzíthatta el a vak lojalitás, a megfelelni akarás, a vezérhez való hűség vagy a tőle való félelem a náci vezetők humanitását és ítélőképességét? Hogyan váltak saját gyermekeik és ártatlan milliók fanatikus gyilkosává?

Magda Goebbels szerepéről évtizedekig nem sokat lehetett tudni. Anja Klabunde 2003-ban több nyelven is kiadott életrajza addig kevéssé ismert részletekre hívta fel a figyelmet. Antoine Vitkine nemrég bemutatott francia dokumentumfilmje pedig mesterien helyreállított klipjeivel keltett érdeklődést. Az is csak évtizedekkel halála után került nyilvánosságra, hogy Magda tizenévesként a cionista mozgalommal is kapcsolatban állt. Amit később titkolni kellett, hiszen nemcsak Hitler közeli barátja volt, de platinaszőkén gyakran megjelent náci rendezvényeken, és egyfajta náci First Ladyként tartották számon.

***

Johanna Maria Magdalena 1901-ben született Berlinben. Édesanyja a 22 éves, kacér cselédlány, Auguste Behrend volt, sok udvarlóval. Kislánya születésekor nem volt férjnél. Korábban randevúzgatott egy zsidó ügynökkel, Richard Friedländerrel, de volt egy másik barátja is, Oskar Ritschel építési vállalkozó. A kislány születése után hozzáment Ritschelhez, akinek apaságát hivatalosan is bejegyezték.

Így lett a kis Johanna Maria Magdalena, vagy ahogyan később ismerték, Magda első családneve Ritschel.

De a házasság (vagy látszatházasság?) nem tartott sokáig. Három év múlva elváltak. Ritschel gondoskodott a kislányról, és miután Belgiumban kapott munkát, az ötéves Magdát egy ottani katolikus leányneveldébe adta be.

Közben Auguste ismét összejött Friedländerrel, aki 1908-ban feleségül vette őt, és örökbe fogadta a kislányt. A család Belgiumba költözött, ahol a hétéves Magda új családneve Friedländer lett. Ma már tudjuk, hogy nagy valószínűséggel saját biológiai gyermekét fogadta örökbe Friedländer. A család megtartotta a zsidó és katolikus vallási ünnepeket egyaránt.

Ez a házasság sem tartott sokáig. Az első világháború előestéjén, 1914-ben elváltak, és a 13 éves Magda ismét apa nélkül maradt. Nagy nehézségek árán visszament édesanyjával Németországba, és ott a gyorsan barátkozó kislány katolikus iskolákban folytatta tanulmányait.

1920-ban a 18 éves Magda a vonaton találkozott a majd 40 éves, megözvegyült Günther Quandttal, Németország egyik leggazdagabb családjának sarjával. (Ma is a Quandt család tulajdonában van a BMW-részvények jelentős része.) Günther első felesége spanyolnáthában hunyt el, és a milliomosnak annyira megtetszett a lány, hogy 1921-ben nőül vette!

Az esküvő előtt Magda zsidós Friedländer családnevét mindenhonnan kitörölték; újra Ritschel lett. A Quandt család protestáns volt, és így Magda készségesen feladta katolikus hitét is. Hamarosan vezető náci körökben forgolódott, hiszen férje Hitler csodálója is volt. Egyetlen közös gyerekük született, Harald, de a házasság zátonyra futott, és 1929-ben elváltak.

Magda 1930-ban egy politikai összejövetelen találkozott a náci propagandafőnökkel, Goebbelsszel. Szerelem volt ez első látásra, és Goebbels 1931-ben Hitler jelenlétében feleségül vette. Magda annyira szoros barátságot ápolt Hitlerrel, hogy Goebbels még féltékeny is volt Führerére. És amikor Goebbels összeszűrte a levet a szőke cseh színésznővel, Lída Baarovával, Magda kérésére maga Hitler lépett közbe. Goebbelsnek szakítania kellett.

Richard Friedländerrel lánya minden kapcsolatot megszakított. A férfi a zsidótörvények után csak alkalmi pincérként kapott munkát. 1938. június 15-én Buchenwaldba vitték, ahol hamarosan tüdőgyulladásban meghalt. Magda a kisujját sem mozdította apja megmentése érdekében.

A család luxuséletet élt, és Magda hat szőke gyereket szült 1932 és 1940 között. Hitler gyakran látogatta a családot, és játszott a gyerekekkel. A család a végsőkig kitartott Hitler mellett, sőt, Magda a gyerekekkel és férjével beköltözött a berlini bunkerbe is. 1945. május 1-jén már a berlini bunker közelében voltak a szovjet csapatok, amikor a szülők ciánkapszulákkal megmérgezték gyermekeiket, majd magukkal is végeztek.

Magda kapcsolata édesanyjával is megszakadt, de Auguste Friedländer túlélte a második világháborút, és 1952-ben Németországban hunyt el.

2016-ban egy német történész, Oliver Hilmes megtalálta Friedländer 1901-es berlini lakcímkártyáját, amin az áll, hogy Magda az ő lánya. Úgy tűnik, maga Goebbels is tudott erről. Egy 1934-es naplóbejegyzésében utalt arra, hogy sokkoló információkat fedezett fel felesége származásáról. Meglehet, hogy a legfelsőbb náci vezetés is tudott Magda zsidó származásáról, de eltussolták azt, és Magda is mindent megtett, hogy titkolja.

Pedig Magda tizenévesként még a cionista eszmékkel is kapcsolatba került. 13 évesen barátkozott össze a zsidó Lisa Arlozorovval, akinek bátyja a későbbi ismert cionista vezető, Viktor (később Chaim) Arlozorov volt. A tinédzser Viktor és Magda együtt jártak cionista rendezvényekre is. Egy évtizeddel később, a 20-as évek végén, miután Magda elvált Quandttól, ismét kapcsolatba került Arlozorovval, sőt azt is feltételezik, hogy a kapcsolat romantikus jellegű volt.

Chaim Arlozorov befolyásos cionista vezetőként tárgyalásokat szorgalmazott a nácikkal, mert úgy vélte, hogy csak így lehet kimenteni a zsidóságot Németországból. 1933 nyarán a tel-avivi tengerparton ölték meg, és a bűntény a mai napig megoldatlan. Arlozorov özvegye akkoriban férje cionista politikai ellenfeleit vádolta a gyilkossággal, de a bíróság nem bizonyította egyértelműen a politikai támadás tényét.

Magda Goebbels

Összeesküvés-elméletek is napvilágot láttak. Az egyik szerint a féltékeny Goebbels küldött merénylőket Palesztinába, miután felfedezte Magda zsidó származását és romantikus előéletét Arlozorovval.

Magda korai cionista kapcsolatait mindenképpen titokban kellett tartani, elvégre a Goebbels család a náci rezsim sokat reklámozott árja mintacsaládja volt.

Lázár György/Szombat

Rendkívüli német segítség a túlélőknek

Rendkívüli támogatást kaphatnak a holokauszt túlélői a német államtól a koronavírus-világjárvány miatt – írta német lapok alapján az MTI.

A holokauszttúlélők fokozottan veszélyeztetett csoportot alkotnak, nemcsak magas életkoruk miatt, hanem azért is, mert a náci diktatúra idején elszenvedett üldöztetés következtében sokan eleve egészségi gondokkal küszködnek.

Az új típusú koronavírus (SARS-Cov-2) így különösen súlyosan fenyegeti a soá túlélőit, Németország pedig a világjárvány idején is vállalja történelmi felelősségét a nemzetiszocialista rezsim jogsértéseiért – közölte a pénzügyminisztérium.

A tárca a Németországgal Szembeni Zsidó Anyagi Követelések Konferenciájával (Claims Conference) kötött megállapodása alapján csaknem 600 millió eurót (220 milliárd forint) különít el. Az alapból két év alatt fejenként 2400 euró utalható ki mindazok számára, akik eddig csak egyszer kaptak rendkívüli támogatást Németországtól. A jogosultak számát 240 ezerre becsülik.

A házitanító Petőfi emlékére

Örömmel olvastam az Új Élet 2020. október 15-i számában Politzer Tamás *Petőfi, Politzer, Gyekiczki* címmel megjelent írását. Ehhez szeretnék az alábbiakban néhány szerény gondolatot, információt hozzátenni.

A hat éve, százegy esztendősen elhunyt tudós kálvinista lelkipásztor, a dunántúli reformátusság történeti emlékeinek hatalmas tárháza, a Pápai Református Gyűjtemények egyik néhai jeles gondozója, Nádasdy Lajos hosszú munkássága alatt behatóan foglalkozott a nemzet lánglelkű poétája, Petőfi Sándor életének 1841-42-43-as pápai vonatkozásaival. Anno én is neki köszönhetően tudtam meg több, hallatlanul érdekes pápai petőfis részletet. Nádasdy professzor oszlatta el azt az igen sokáig keringő tévhitet, hogy a Petőfi által Pápán írt *Lenke sírján* című vers alanya, Horváth István ügyvéd korán elhunyt Lenke nevű leánya Petőfi Sándor házitanítványa volt. Nem volt az, nem lehetett! A Pápai Református Kollégium fölvilágosult szellemű professzora, Tarczy Lajos – aki „szimpatizánsa", patronálója volt a különcforma, sokat nélkülöző poétapalántának – beajánlotta írnoknak Petőfit keresztkomájához, Horváth ügyvédhez. Ennek köszönhetően a diák-költő kisegítő írnoki feladatokat látott el kosztért és pár forintnyi havi fizetésért. A helyi emlékezet sokáig úgy tartotta, hogy az írnokoskodáson túl még nevelői, házitanítói szolgálatokat is elvégzett Horváthék Lenke nevű leánygyermeke mellett. Azonban mindezt Nádasdy Lajos cáfolta, ugyanis utánanézett a család felekezet szerinti, pápai evangélikus egyházközségi anyakönyveinek, s azokból hamar kiderült számára, hogy Lenke 1841. május elején látta meg a napvilágot, és sajnos alig egy év múlva, 1842. március elején már el is hunyt. Tehát a kicsiny gyermeknek inkább dajkára, mint házitanítóra lett volna szüksége. Petőfi munkaadója-segítője és annak felesége iránti tiszteletből, szeretetből, részvétből, vigasztalásból vetette papírra a *Lenke sírján*t, mely egy igen szép, megható költemény. No de Nádasdy Lajos nem hagyta ám enynyiben ezt a házitanítóskodási emlékezet-dolgot!

Magam is tapasztaltam, hogy Petőfi Sándor pápai tartózkodásainak időrendjei, eseményei a ránk maradt emlékezésekben, forrásokban, irodalmakban sajnos több esetben nem pontosak, kuszák; egyikmásik diák-kortárs visszaemlékezése csak hosszas évek múltával született, ki így, ki úgy emlékezett, s voltak olyanok is, akik igencsak kiszínezetten adtak közre vele kapcsolatos részleteket. Szerintem az anyai ágon másod-unokatestvér Orlai Petrich Soma – a későbbi ismert és elismert festőművész – a leghitelesebb pápai Petőfi-történetmondó, bár néha őt olvasva is fölvetődhetnek kérdések. Mindenesetre a pápai időszakot ő aztán szinte teljesen átélte Petőfivel; együtt lakott, együtt nevetett, együtt búsult vele. Orlai volt az, aki mindig először szembesült Petőfi problémáival, nála csapódtak le igazán a gondok, Petőfi helyett ő vállalta a pápai létfönntartás anyagi oroszlánrészét, ő óvta-segítette – már amennyire tudta – a jobbára dacos, makacs, az iskolai szabályokhoz igencsak nehézkesen alkalmazkodó rokon fiút. Illyés Gyula is megírta kiváló Petőfi-könyvében, hogy nagy vizsgát kellett letennie barátságból, jellemből, és nem utolsósorban türelemből annak, akivel Petőfi végül össze tudott melegedni. Jókai Mórnak sikerült. Pápán ismerkedtek meg, váltak cimborákká, indultak útnak. Tarczy tanáron, Orlain, Jókain túl azért más kollégisták is próbáltak Petőfi létkörülményein javítani; ki ruha- és ételadományokkal, ki némi pénzkereseti lehetőséggel. Egy kollégiumi diáktársa, Parragh Gábor, a későbbi neves 48-as hivatalnok és honvédtiszt maga helyett szerezte be egy idős, vak református prédikátorhoz, Török Pálhoz Pesti Hírlapot fölolvasni, amiért cserébe nap mint nap ebédhez juthatott. De Parragh volt az, aki szintén maga helyett ajánlotta be Petőfit házitanítónak Politzer Lázárhoz. A jómódú pápai zsidó kereskedő tízéves Ignác nevű fiának oktatásáért havonta tíz váltóforint fizetségben részesült. Mindezeket Nádasdy Lajos bácsi tárta a nyilvánosság elé az 1970-es évek elején készült Petőfi-dolgozatában, melyet a Pápai Református Gyűjtemények gondozásában 2001-ben megjelent *„A kényes úrfi s a rongyos baka" – Tanulmányok két halhatatlan pápai diákról: Petőfi Sándor, Jókai Mór* című remek tanulmánykötet is közölt. (Ezúton ajánlom elolvasásra az érdeklődők szíves figyelmébe, az interneten is elérhető.) Ebből a következő idézet: *Petőfi Pápán Politzer Ignácot tanította! Ennek igazolását a pápai főiskola felvételi könyvében találjuk meg. Az 1842/43. iskolai évre beíratottak között találjuk Politzer Ignácot is, és ami számunkra döntő bizonyíték, a neve mögött ott áll, hogy „honn tanult"*. *Közöljük az adatokat: „1842/3 iskolai évben oktató Stettner György igazgatósága alatt. Szám: 18. – Hónap és nap: octobr. 28. Tanuló neve: Politzer Ignác. Kora: 10 év. Vallása: Izrael. Születési helye: Pápa, Veszprém vm. Iskolája: 2d nyelv. Honnan jött: honn tanult. Attya, gyámja vagy gondviselője: Lázár. Annak lakhelye: Pápa, Veszprém vm. Állapotja: kereskedő. Fizetett Fr. 2."*

A Politzer fiú tehát otthon készült el az I. osztály anyagából az 1841/42. iskolai évben, hogy 1842 őszén a második osztály tanulója lehessen. Azaz: házitanítóra volt szüksége... Ez a házitanító Petőfi Sándor volt.

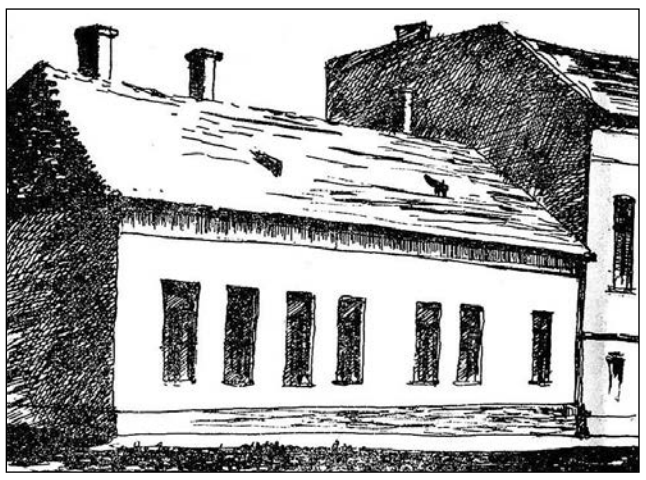

Az egykori pápai, Bástya utca 2. sz. alatti Politzer-féle ház, ahol Petőfi Sándor házitanító volt.

Heitler László grafikája (1972)

Tudomásunk szerint Politzer Ignác és családja a Pápa, Bástya utca 2. szám alatti házban lakott, körülbelül ott, ahol manapság a Hotel Villa Classica nevű szálloda magasodik. Mindezeket a családunkkal régi jó kapcsolatokat ápoló néhai Politzer Sándor – Sanyi bácsi –, a Pápa és Környéke Zsidó Kulturális Hagyományőrző Egyesület korábbi vezetője is megerősítette számomra, amikor *A bakadiák – „Petrovicsból Pápán lett Petőfi"*, illetve a *Pápai Petőfi Zsebkönyv* című 2007-es és 2008-as kis emlékköteteim összeállítására készültem. Mindegyikben megemlékeztem – Nádasdy Lajosra is hivatkozva – Petőfi Sándor és Politzer Ignác kapcsolatáról, méghozzá a Politzer-féle házat ábrázoló rajz kíséretében, amelyet a szintén a közelmúltban meghalt kitűnő pápai festő- és grafikusművész, Heitler László vagy közel öt évtizeddel ezelőtt készített az akkortájt még meglévő épületről. Akkor azzal a megjegyzéssel adtam közre, hogy érdemes volna egyszer egy emléktáblát elhelyezni a ház helyén. Például olyan fölirattal, hogy: *Itt állt az egykori Politzer-féle ház, ahol 1841/42 körül Petőfi Sándor házitanítóskodott*. Petőfi ezen tanítóskodásáról mind a mai napig igencsak kevesen tudnak a helyiek közül, pedig ez is hozzátartozik a nagy költő és Pápa kapcsolatához; meg aztán az is, hogy valójában Pápán „született". Nem túlzás! Ezen dunántúli kisvároskában lett Petrovicsból Petőfi. Itt vette föl a Petőfi nevet, itt írta le elsőként ezt az új, választott nevet a *Tolvaj huszár* című költeménye alatt 1842 júniusában, a képzőtársulati érdemkönyvben, mely máig megvan féltve őrzött ereklyeként a Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeiben. Közeleg Petőfi Sándor születésének kerek 200. évfordulója (2023); jó volna azt a pápai Petőfi–Politzer emléktáblát addigra leleplezni...

Kerecsényi Zoltán lokálpatrióta

A pesti zsidóság a Fortepan Archívum képein

Az Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tár meghívott vendége, **Török András** történész, a Fortepan Archívum „önkéntes menedzsere" magyarázatokkal bővített vetítésen mutatott be az archívum óriási kincsestárából számos unikális helyszínt, eseményt, portrékat a Csányi utca 5.-ben. **R. Keleti Éva**, a Ház munkatársa szerint ez az előadás igazán otthon van e falak között, ahol az állandó kiállítás a pesti zsidóság hétköznapjaival foglalkozik, a Fortepan Archívum képei pedig részben erről mesélnek.

Török András elmondta, hogy jelenleg 134.633 fotó áll a kutatók és az érdeklődők rendelkezésére online, ingyenesen, de felhasználáskor fontos a forrás megnevezése. Szó esett a Fortepan stábjáról, zseniális és megszállott vezetőjéről, **Tamás Miklósról** és a mintegy tíz munkatársról.

A képek keletkezésének időkerete 1900 és1990 közötti, de korábbiakat is szívesen fogadnak, viszont későbbi felvételekre egyelőre nincs szükségük. A földrajzi határok: Magyarország, Nagy-Magyarország, Osztrák–Magyar Monarchia, s újabban bővült a kínálat az időbeli határokon belül magyar turisták fotóival bárhonnan.

Mint Török András mesélte, lomtalanításkor kidobott negatívok és fényképek gyűjtésével kezdődött a Fortepan története. A százezredik kép érdekessége, hogy a rajta látható férfire a lánya ismert rá.

Zsidóság a Fortepanon. Maga a zsidóság címke 668 felvételt mutat meg. Innen elérhető a híres Auschwitz Album 172 fotóval, és ide került a szenvedélyes fotós és zsidómentő Carl Lutz 218 felvétele is.

A vetítővásznon felvillant sok egyéb mellett a Pesti Újság antiszemita óriásplakátja, egy 1890-es zsinagógai felvétel, a Dohány utcai zsinagóga karzata, bár micva esemény, boltosok, piaci fotók.

Mivel nem időrendben, hanem témakörök szerint mutatta be az előadó a képeket, a cikkíró is csak ekként tudja visszaadni a látottakat.

– A moszkvai főrabbi látogatása a Síp utcában (1968)

– A kassai gimnázium osztályképe

– Kis tanulószoba, a reggeli ima szövege a táblán, a tanító magyaráz (1946)

– A környék: Csányi utca (8 fotóval), Pekáry-ház, Dob utca (1895 és 1936)

– Cipőüzem dolgozói (1947)

– Bölcsődei kép, ami egy tűzeset utáni mentett fotó (1952)

– Gyermekdivat (1955)

– Körút és Wesselényi utca sarok, a Jókai-ház oldalfalával (1957)

– Tóraolvasás (1963)

– Orczy-ház (1912)

Zsidó esküvők a Fortepanon:

– Rumbach-zsinagóga, cilinderes vőlegény (1938)

– Neológ és ortodox házasságkötések (1946, 1948)

Újlipótváros:

– Palatinus-házak, Szent István Park, Hollán Ernő utcai plakátok és a református templom, Balzac utcai sarki fűszerbolt, Dunapark Kávéház, Szamovár eszpresszó.

De nem is sorolja tovább e cikk írója a fellelhető képeket, a kedves olvasó menjen fel a Fortepan Archívum oldalára, és a választott címszó és címszavak beírásával kalandozzon közös múltunk fotói között. S akinek otthon érdekes felvételei vannak a múltból (1990-ig bezárólag), küldje el bátran a szerkesztőknek, szkennelés után visszakapja.

gáljuli

APRÓHIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Pedikűr-manikűr! Várjuk kedves vendégeinket a Lollo szalonban, a 1085 Bp., Gyulai Pál utca 6. szám alatt. Bejelentkezés: pedikűr, lábápolás: 06-30-210-3271; kézápolás, manikűr, műkörömépítés: 06-30-556-4696.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, névjegykészítés, diplomakötés, könyvnyomtatás a Mammut III. em. 312-es üzletben és a Balogvár u. 1. alatt. Messinger Miklós, www.rcontact.hu, +36-20-934-9523.

Gyógyszer- és MRI-támogatás

Továbbra is igényelhetnek esetenkénti (tehát nem állandó) támogatást szociálisan rászoruló betegek az alábbiakhoz:

– Átlagosnál drágább gyógyszerek beszerzése. Például átlagosnál drágábbnak tekinthető egy 5000 Ft árú gyógyszer is kb. havi 100.000 Ft nettó munkabér vagy nyugdíj mellett. A támogatás összegének felső határa nincs rögzítve, de tájékoztatásul közöljük, hogy az eddigi gyakorlatban 50.000 Ft volt a legnagyobb gyógyszertámogatásunk.

– Magánorvosi MRI-vizsgálat elvégeztetése rosszindulatú daganat kiderítése céljából. Ehhez támogatást akkor lehet igényelni, ha az állami egészségügy csak túl késői időpontra tudja vállalni az MRI-vizsgálatot.

Részletesebb tájékoztatás és az igényléshez szükséges adatlap a következő telefonszámon kérhető: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@mazsihisz.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos: Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.
Szedés, tördelés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák: mondAt Kft., www.mondat.hu
Felelős vezető: Nagy László
ISSSN 0133-1353

NAPTÁR

November 6. péntek	Chesván 19.	Gyertyagyújtás: 4.01
November 7. szombat	Chesván 20.	Szombat kimenetele: 5.06
November 13. péntek	Chesván 26.	Gyertyagyújtás: 3.52
November 14. szombat	Chesván 27.	Szombat kimenetele: 4.58
		Újholdhirdetés

Zeneterápia

A történet az 1940-es évek végén játszódik. Emlékeim szerint volt néhány csellengő (snarer) a városban. Ezek az emberek nem tudták, nem voltak képesek az átélt traumák, veszteségek után újrakezdeni az életet. Tengtek-lengtek a városban, és néhányan megpróbáltak rajtuk segíteni. Ilyenek voltak a debreceni nőegylet tagjai is. Egy-két dologban támogatták őket: legyen naponta egyszer meleg ételük, gyűjtöttek számukra ruhát, cipőt, némi pénzt. Anyám is részt vett ebben. Két pártfogoltja volt, akik mindennap pontosan 12-re jöttek ebédelni. Meg volt számukra terítve, a család ételét ették ők is. Anyám ilyenkor odaült melléjük, és beszélgetett velük.

Egyikük, dr. Váradi úr, volt ügyvéd, a háború után targoncás hordárként működött. Elvárta, hogy doktor úrnak szólítsák. Ha nem így történt, bedühödött, ledobált mindent a targoncáról és elrohant. Néha ő hozta haza anyám piaci bevásárlását. Rongyos ruhájában belépett a lakásba. Kezet mosott, és elegánsan leült az asztalhoz, ahova teljes terítéket kért. Ha nem jó helyre tettem a villát vagy a kanalat, rám kiabált. Az ebédet úgy fogadta el, mintha ő tenne szívességet azzal, hogy megjelent nálunk. Különben kedves és beszédes volt. Történetei szerint a háború előtt Horthyval vadászott, Bethlennel vacsorázott, és beutazta a világot. Mindig kezet csókolt anyámnak, aki ezt pironkodva vette tudomásul.

A másik érdekes, magába forduló, szótlan kosztos a MŰVÉSZ ÚR volt: magas, vékony, arisztokratikus megjelenésű, szomorú ember. Szemét mindig a földre szegezte. Türelmes depresszióban várta, hogy teljenek a napok. Nem akart, nem tudott változtatni az életén. Ha kapott valamit, az jó volt, ha nem, az is. Egész nap járta a várost, és magában dúdolgatott. Én, mint tapintatlan gyerek, próbáltam faggatni. Néha rám mordult, néha megsimogatott, néha válaszolt. Így tudtuk meg, hogy valaha zenész volt, de már 10 éve nem az. Nem ébredt fel a lelkem, mondta, haldokló lélekkel zenélni nem lehet. Amikor megérkezett hozzánk, halk kezicsókolommal köszönt, leült az asztalhoz, és ottléte alatt nem szólalt meg, csak néha nézett föl anyámra bánatos szemekkel. Vele hajlandó volt néhány szót váltani, amikor dr. Váradi úr szófolyama rövid időre megszakadt.

A nőegylet nagy évzáró programra készült.

Déli 12 órakor a MŰVÉSZ ÚR pontosan megjelent, dr. Váradi úr késett. Anyám mosolyogva leült mellé az asztalhoz.

– MŰVÉSZ ÚR, tegyen meg nekem valamit! A nőegylet jótékonysági évzáró rendezvényre készül. Szeretném, ha ön is fellépne. Az a hír járja, hogy ön kiváló zenész. Itt az ideje, hogy újrakezdje.

– Rózsika, tudja, hogy ha ön kér valamire, képtelen vagyok nemet mondani. De 10 éve nem volt hangszer a kezemben.

– Van idő a gyakorlásra, és szerzünk hangszert, fellépőruhát és mindent, ami kell.

És ekkor jött a meglepetés!

– Rózsika! Valamikor hangszervirtuóz voltam. Szinte minden fúvós hangszeren játszottam. Most azonban a Donnál elfagyott kezeimmel csak egy szájharmonikán mernék esetleg játszani. Ha lehetne szerezni egy jó minőségű szájharmonikát, azzal megpróbálnék gyakorolni, hátha megy még.

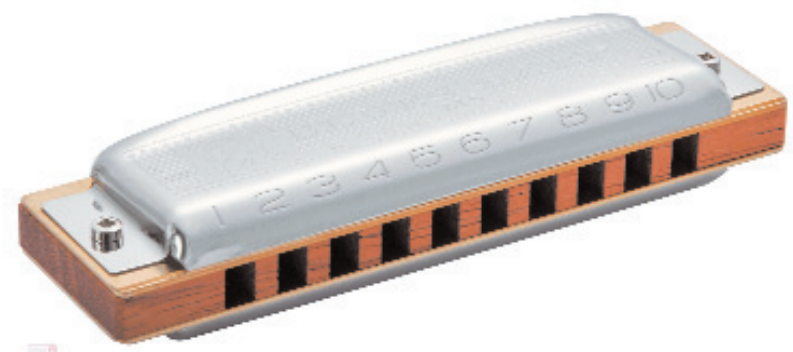

Sikerült hangszert kölcsönkapni a zeneiskolától. Minden délben megkérdezte anyám, hogy gyakorol-e, s ő fejbiccentéssel válaszolt.

Amikor a nőegylet tagjai (jó néhányan háborús özvegyek) megtudták a hírt, lelkesen elkezdték összegyűjteni a megfelelő fellépőruházatot. A háborúban meghalt férjek öltözékei előkerültek a szekrényekből, megvolt minden, ami kell.

Elérkezett a nagy nap. A MŰVÉSZ ÚR a műsor második részében lépett fel, mint fő, záró műsorszám. Csak annyit kért, hogy egy fogas álljon a színpadon.

Végre bejelentették, hogy következik egy csodálatos zenész, aki 10 évig nem játszott a hangszerén, de most a nőegylet hölgyeinek kérésére eljött fellépni. Kíváncsian várjuk!

A közönség soraiból előlépett a MŰVÉSZ ÚR, felment a színpadra. Levette halszálkás kabátját, elegáns nyúlszőr kalapját, és felakasztotta az odakészített fogasra. Lassan lehúzta bőrkesztyűit, és a színpad közepére lépett. Mindig földre néző szemét lassan a közönség felé fordította, és fejbiccentéssel köszöntötte a publikumot. Hódolói, a nőegylet hölgyei tapsolni kezdtek.

Szomorú, merev arca lassan ellágyult, szembenézett a közönséggel, és ennyit mondott:

– Mendelssohn.

Szájához illesztette a hangszert. Az első hang sikítva, sírva szólalt meg. A halk zsongás, suttogás megszűnt a teremben. Az emberek figyelme a zenész felé fordult. Beléjük hasított a melódia. Hozzájuk szólt, nem lehetett nem odafigyelni. Mintha egy koncertzenekar szólt volna, úgy vibráltak a hangok, a dallamok. Először csak a mester kezei mozgatak, majd merev tartása ellazult, ringatózni kezdett a zene ütemére. Egész lényével játszott a hangszeren. Szinte hipnotizálta az embereket. Csak rá tudtak figyelni. Akik még soha nem voltak klasszikus zenei koncerten, azok is megbabonázva, elvarázsolva váltak eggyé a hangokkal. A varázslat folytatódott 40 percen keresztül. Ahogy a zene hangulata változott: vidám – csendes – szomorú, úgy változott a közönség közérzete. Elhangzott az utolsó szám is. A mester leengedte a karját, és figyelte az embereket. A közönség lassan ocsúdott fel. A termet betöltő hangok megszűntek, ők pedig meglepődtek a csendtől. Visszacsöppentek a valóságba, megértették, hogy valami befejeződött, hogy különleges élmény volt. Viszonozni akarták, amit kaptak, állva tapsoltak. A mester fürdött a tapsviharban. Jobbra-balra fordulva meghajolt. Elindult a színpadon lévő fogas felé. Mint valami záróprodukció, elkezdett lassan öltözni. Elegáns szmokingjára felvette halszálkás kabátját, sálját körültekerte a nyakán. Bőrkesztyűjét módszeresen kezére húzta, feltette elegáns kalapját, majd lesétált a színpadi lépcsőn. Végigvonult a sorok között. Megállt anyám előtt, meghajolt. Kezet csókolt.

– Köszönöm, Rózsika.

Apám fészkelődött a székében. A hölgyek nagy része irigykedve szisszent fel. Ezután elsétált a terem hátsó ajtajáig, ott meghajolt, majd távozott.

Egy percig néma csend volt, majd a szervező hölgyek utánasiettek az ajándékokkal, pénzzel.

Nem volt sehol, eltűnt az estében.

Másnap Katz bácsi, a kántor már úgy mesélte a történetet, hogy szerinte a Messiás tett látogatást Debrecenben.

Ahasvírus

Apróságok (?)

Virtuális vallási világ

A járvány egyik pozitív járuléka a világhálóra kerülés felgyorsulása. Tanulás, ima, vitaórák, Zoom aligha lenne ilyen elterjedt pandémia nélkül. De jó-e ez nekünk? Kapcsolattartásra feltétlenül. Istentiszteletre kevésbé. Zsinagógáink elengedhetetlen része a zsinatolás, azaz a beszélgetés. Egy zsinibe betérő idegen nehezen tudja eldönteni, ott beszélgetés közben imádkoznak, vagy imádkozás közben beszélgetnek. Ez van! Illetve ez nincs napjainkban. Marad a monitor, amire rámeredünk, keressük a többieket, figyelünk a rabbira, kántorra, akik megmondják, miképpen tudjuk lenémítani magunkat stb.

Tanulság: nincs templomi hangulat a monitoron, még akkor sem, ha a funkcionárius egy üres zsinagógából szól hozzánk, illetve az Örökkévalóhoz.

Az igazi áhítatnak annyi!

Emlékezés az imakönyvre

Kezdetben volt, pontosabban vala a Schlesinger Jozs. által kiadott Schönfordítású imakönyv. Megsárgult, rongyos szélű – az eredeti. Az ORZSE néhány éve megjelentette fakszimilében, de mivel mások is kiadtak imakönyveket, így ezt már, mint valamikori egyetlent, nem fenyegeti az elhasználódás veszélye.

De a többit sem. Mert hétköznaponként többen mobilról imádkoznak. A régi könyvekben még voltak ceruzával írt bejegyzések őseinktől. Ha ezeket elolvastuk, már megkezdhettük az ima szellemében való elmerülést. A mobilon a térerő, a feszültség, az akku állapota az, ami a régi beírásokat pótlandó, leköti a figyelmet.

Az igazi áhítatnak annyi!

Kardos Péter

SPÁNN GÁBOR

A szerencse kovácsa

Kedves felnőttek! Remélem, ágyban vagytok már, és közvetlenül az esti ima után, megfogadva országos Cecília tanácsát, fogat mostatok a szájmaszkon keresztül és kezet is mostatok – természetesen kesztyűben. Most hallgassátok meg az én mesémet, mely egy idős zsidó emberről szól, aki bármilyen meglepő, valaha fiatal volt. A mesém igazi tanulsága a végén jön, ezért kérlek, olvassátok türelemmel, mert ahogy a nép egyszerű fiai mondják: gyorsan mesélő regősnek pártközpontban a helye.

Ez a mi zsidó emberünk egy szegény vidéki családba született. Szülei csak annyira voltak vallásosak, hogy ros hásánákor és jom kippurkor nagytakarították a tisztaszobát, felvették az érettségiző ruhájukat, és kézen fogva a mi hősünket, a két ünnepen elmentek a zsinagógába. Ő is azt örökölte meg, hogy mindenütt jó, de a legrosszabb zsidónak lenni, és ezért még a nevét is magyarosította egy olyan szépen csengőre, amiből a telefonkönyvben is legalább 10 oldal van. Már serdülő korában igen nagy tehetsége volt kézműves munkákhoz. Különösen jól bánt minden nemesfémmel: ha bekopogtatott hozzá valaki három aranyfoggal, hogy abból fülbevalót szeretne, akkor ő azt egy hét alatt el is készítette. Bármit vállalt, gyűrűt, fülbevalót, csak mindig azt ismételgette: aranyborjút ne kérjenek tőle, mert az már egyszer a zsidóknál nem vált be.

Mesém hőse annyi pénzt gyűjtött össze, hogy egyszer odafordult szüleihez, és mint a legkisebb egyetlen gyermek, így szólt: fati, muti, én világgá megyek!

És tette, amint mondá, meg sem állt Amszterdamig, ahol aztán tökéletesre fejlesztette tudását.

Amikor már olyan gazdag volt, mint Dávid király, ő nem földet vett, hanem egy ékszerbolthálózatot. Mikor minden adóját lerótta Istennek és királynak egyaránt, a bolygó zsidó természete továbbküldte. Vagyonkája volt akkora, hogy meg sem állt a tengerentúlig, a csodálatos Amerikáig. Mivel hősünk csupán a magyart beszélte középfokon, nem volt neki könnyű egy éven belül dúsgazdag üzletlánc-tulajdonossá válni.

Van neki nálunk, Budapesten is egy országos cimborája. Az a 90-es évek táján azt mondta: gyere haza, barátom, mert itt meghalt a nagymedve, és olyan csuda világ jön, hogy kolbászból lesz a kerítés, amihez már csak a te pénzed hiányzik. Nosza, fogta magát a zsidó ember, és a rendszerváltás táján hazajött a nagy pénzével együtt. Ment, mendegélt a pesti őserdőben, és csak tátotta a száját – na nem bokrokat és fákat, hanem a nagyon csicsás, nyugaton látott üzletek portáját nézve. Itt is megismételte tehetséges mutatványát: összevásárolt egy pár tönkremenésre álló boltot, és felvirágoztatta azokat. Ahogy ez egy jó meséhez illik, itt is kifogta a mesebeli aranyhalat, amelyik így szólt hozzá: ha visszadobsz, teljesítem kívánságodat. És a mi emberünknek volt annyi magához való esze, hogy nem kívánt mást, csak e-hitelt. Ez akkortájt volt divat, nagyon sokan vettek ilyet föl, csak kevesen fizették vissza. Valaki megsúgta neki, hogy olyan idők jönnek, amikor a királyság szegény lesz, ezért érdemes abbahagyni az üzletelést és átmenni a pénzügyi szektorba.

A mi emberünk fölvette hétmérföldes csizmáját, és átlépett vele a pénzügyi világba. Itt nagyon megszaladt neki, ehhez már nem kellett aranyhal, sem maci, megállt a saját lábán mindaddig, míg azt valaki ki nem rúgta alóla. Szomorú napok jöttek itt erre a zsidó emberre. Zuhant-zuhant és meg sem állt a bíróságig. Ott hosszasan beszéltek mindenféle csűrt-csavart szöveget, aminek ő a felét sem értette, de mivel szépen nézett, tárgyalása végén a bíróné így szólt: édes fiam, szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál, így csak felfüggesztett börtönt kapsz, és százmillió forintot kell befizetned a kincstárba. A mi emberünk ezt már értette, csak annyit kérdezett: mondaná meg tisztelt „juszticia", hogy kinél kell befizetni itt a házban ezt a büntetést, mert véletlenül van nálam százmilliónyi aprópénz.

Manapság emberünk újra Amerikában él, ahol meglátogatja őt időnként ez az országos cimborája, és ilyenkor nála vendégeskedik. Mostanra gyönyörű nagy házban lakik, amiben – ahogy azt a filmekben lehet látni – alul csak fogadótermek vannak, a hálószobák az emeleten találhatók. Az övéhez 39 lépcsőfok vezet föl, éppen ezért mikor arra kérte barátját, hogy kísérje föl, még hozzátette: elgondolkodtam azon, hogy kéne építtetnem egy hálószobát a földszintre arra az időre, ha megöregszem.

A pesti vendégnek leesett az álla, tudniillik a mi zsidó emberünk 90+ idős. Ő azt vallja, hogy miután megjárta mind a munkaszolgálat, mind a koncentrációs tábor poklát, vele a Jóisten úgy bánik, ahogy ez meg van írva az életről szóló mesében. Mégpedig azt teszi a Mindenható, hogy a háborúban eltöltött éveket levonja a korából, megszorozza néggyel, és annyival hosszabb ideig élhet.

Az öreg folytatta: tervezek egy új üzletláncot Portlandben, de a kivitelező által küldött tervek nem tetszenek, ezért holnap odarepülök és magam vezényelem az építkezést, mert tudod, hogy csak az van elintézve, amit az ember maga csinál.

Ekkor már elszakadt a cérna a mi pesti polgárunknál, és kiszaladt a száján a kérdés: mondd, és nem félsz attól, hogy ennyi idős korodban ilyen munkatempó mellett megkapod a Covidot? A mi zsidó emberünk kicsit elgondolkodott, majd ennyit felelt: vedd tudomásul, én bárhova megyek, nem Covidot, hanem kovedet kapok.

Itt a mesém vége,
húzzátok a szájmaszkot
a szemetek elébe.
Gondoljatok elalváskor
sok jóra és szépre.
Ne kerüljetek soha lélegeztetőgépre!

...és ideje van a nevetésnek

Wagnert sokan bírálták, támadták életében. Egy ízben éppen társaság volt nála, amikor a postás egy levelet hozott. A zeneszerző felnyitotta, s a papírlapon mindössze egyetlen szó állt: „Hülye".

Wagner elnevette magát.

– Már sok olyan levelet kaptam, amelyet az írója elfelejtett aláírni, de ez az első, amelyben csak az aláírás szerepel.

***

Shaw nyomtatott meghívót kapott egyik hölgyismerősétől, akit különösebben nem kedvelt.

A szöveg így szólt: „Lady X. Y. csütörtökön öt és hat óra között otthon teázik."

Az író visszaküldte a meghívót, a nyomtatott szöveg alá ezt írva: „George Bernard Shaw szintén."